

Ὁ εἰκοσιῶς αἰώνας εἶναι ἴσως μοναδικὸς σὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Στὴ διάρκειά του, ἐπιδόθηκαν τὰ περισσότερα λόγια καὶ ἔργα οἱ περισσότερες ἐνέργειες γιὰ τὴν εἰρήνη. Παράλληλα ξέσπασαν οἱ πῶ πολυάριθμοι καὶ πολύνεκροι πόλεμοι. Δικαιολογημένα λοιπὸν ἀναρωτιέται κανεὶς: Τί ἄρα γὰρ φταίει καὶ δὲν ἐκλιθεῖσθαι οἱ διακηρύξεις, δὲν εὐδοκῶνται οἱ παραπάνω προσπάθειες;

Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει δι κα τὰ β α θ ο ς οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἐπιδιώκουν εἰ λ ι κ ρ ι ν ἂ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ δὲν ξέρουν π ὥ ς νὰ τὴν ἀποκτήσουν. Ἐρχεται λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν καθοδήγησιν πάντα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ καταθέσῃ τὴ δική της ἐμπειρία καὶ τὴ δική της μαρτυρία. Στις σελίδες πού ἀκολουθοῦν, καὶ πού ἀποτελοῦν τὸ ἀπόσπασμα τῆς πειρασ τῶν Πατέρων πάνω σὸ θέμα Πόλεμος - Εἰρήνη, δὲ διαπιστώσαμε τὴν ἀκλόνητη πίστιν τῆς Ἐκκλησίας: Μ ο ν α δ ι κ ὁ ς χ ο ρ ῆ γ ῆ ς τῆς εἰρήνης εἶναι ὁ Χριστός. Πρέπει ὅμως νὰ διευκρινισθῇ ἀμέσως πὼς ἡ δική Του εἰρήνη δὲ μοιάζει μὲ τὴν εἰρήνη ἐκείνων πού βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστό. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θεωροῦν τὴν εἰρηνικὴν περίοδο κατὰ ἄλλο χρόνον, γιὰ ν' ἀπολαμβάνουν ἐγώστικα τὰ ἔλικτα ἀγαθά. Κι αὐτὸ οὐ βάρους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῶν συνανθρώπων τους, πού τοὺς παραβλέπουν. Ἡ, σὴ χειρότερη περίπτωση, τῶν ἀδυνάτων πού τοὺς ἐκμεταλλεύονται.

Ὁ Χριστός ὅμως οὔτε δίνει οὔτε θέλει τέτοια εἰρήνη. Θέλει, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ Πατέρες, τὴν εἰρήνην πού εἶναι ἀδελφὴ τῆς ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Οἱ πραγματικοὶ χριστιανοὶ ζοῦν αὐτὴ τὴν εἰρήνην,

και παρόλληλα προσεύχονται και αγωνίζονται για την επικράτησή της σ' όλόκληρο τον κόσμο. Προσπαθούν δηλαδή ν' αποκτήσουν την εσωτερική ειρήνη, την απαλλαγή από τ' πάθη και την ένωση με τὸ Θεό, πὸν ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ἐξωτερικῆς ειρήνης. Κάοντας τὸν ἀγώνα αὐτό, γίνονται οἱ ἀγωγοὶ τῆς ειρήνης τοῦ Θεοῦ σὴν ταλαιπωρημένη μας γῆ. Ὁρισμένες θέδια φορές, ιδιαίτερα σὲ θέματα πὸν ἀναφέρονται σὴν πίστη και σὴν κοινωνική δικαιοσύνη, φτάνουν σὸ σημείο νὰ ὀργίζονται ἀκόμα, δίνοντας ἔτσι τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ἀγαπῶν τὴν ειρήνη. Στὴν πραγματικὴν ἔνταξη αὐτὸ πὸν δὲν ἀγαπῶν εἶναι ἡ κ ι β δ η λ η τητα ὅμως, αὐτὸ πὸν δὲν ἀγαπῶν εἶναι ἡ ἀπόρριψη, εἰρήνη. Οἱ χριστιανοὶ ἀποδέχονται ἐπίσης τὴν ἀπόρριψη ἀπὸ τοὺς Πατέρες, τῆς ὁμόνοιας και τῆς ειρήνης πὸν ἀποδέλπει σὲ κακὸ σκοπὸ και προτιμῶν σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὸ διαχωρισμὸ πὸν σῶζει. Συμβάλλουν τέλος, ἀκόλουθῶντας τοὺς Πατέρες και σὲ ἀντίθεση με τοὺς χιλιαστές, σὴν ἀπόκρουση ἐπιδρομῶν, γιατί ἡ κατάντηση θὰ ἐβλάπτε τὴν πίστη και τὴν ἀρετὴ τῶν ὑποδούλων. Σιαθερὴ ἐπιδίωξη τῶν χριστιανῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ διασφάλιση τῆς ειρήνης και ἡ ἀπομάκρυνση τῶν αἰτίων διχόνοιας.

Μὲ τὶς παραπάνω θέσεις τῶν Πατέρων πιστεύουμε ὅτι οἱ σημερινὸί νέοι δοηθῶνται σὸ νὰ κατανοήσουν ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ ειρήνη και τί πρέπει νὰ κάνουν για τὴν επικράτησή της. Καὶ π ρ ε π ε ι οἱ νέοι αὐτοὶ νὰ ἐγκολπωθῶν τὴ χριστιανική διδασκαλία για τὴν ειρήνη, ὥστε νὰ επικρατήσει ἀνάμεσα σὸν ἀνθρώπους ἀληθινὴ ειρήνη, κὶ ὄχι εἰρήνη χωρὶς ἀνθρώπους. Εἰρήνη δηλαδή τοῦ νεκροταφείου, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ επικρατήσει ὅστε ἀπὸ ἓνα πυρηνικὸ βλοκαῦτωμα.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

Ὁλόκληρη ἡ δημιουργία ἀποτελεῖ κήρυγμα ὁπὲρ τῆς ειρήνης. Ἀλλὰ και ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κατὰ ἔθετος ἐπιθυμῶν τὴν ειρήνη:

Βρίσκονται κοντὰ σὸ Θεό, ὅσοι ἀγαπῶν τὸ ἀγαθὸ τῆς ειρήνης και παρόλληλα ἀπεχθάνονται με τὴ συμπεριφορὰ τοὺς καθετὶ πὸν εἶναι ἀντίθετος σ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ. Στὴν ἀντίπαλη μερίδα ἀνήκουν ὅσοι δέχονται πολεμική συμπεριφορὰ. Πρῶτος και σπουδαιότερος ἀπὸ κείνα πὸν ὀδηγῶν σὲ ἀγάπη και ὁμόνοια εἶναι ἡ μίμηση τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελεῖ σιγουριά για τὴν ψυχὴ πὸν δημιουργήθηκε κατ' εἰκόνα Θεοῦ, τὸ νὰ ἔχει στραμμένη τὴν προσοχή της μὲ ἄλλον Θεοῦ. Γιατὶ θὰ ἰσχύσει νὰ περιφρουρήσει τὴν εὐγενική της καταγωγή (βαίτερα μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, δηλ. με τὴν κλίση της πρὸς τὸ Θεὸ και τὴν ὁμολογί της μὲ ἄλλον Θεοῦ εἶναι δυνατὸ. Ἐχόντας ἀκούσει τὰ θεῖα λόγια, ἀς παρατηρήσουμε με προσοχή τὸν οὐρανὸ και τὴ γῆ και ἀς μάθουμε καλὰ τοὺς νόμους πὸν διέπουν τὴν κτίση: Ἡ ἀπόσφαρα και ἡ στεριά και ἡ θάλασσα και γενικὰ ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, τὸ σπουδαῖο και δοξασιμένο δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ὁ κόσμος μες ἀπ' τὸν ὅποιο γνωστοποιεῖται ὁ Θεὸς με ἄφωνο κήρυγμα, ὅταν παραμῆνει ἀκέραιος και εἰρηνεὺς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, διατηρούμενος σὲ καθορισμένα πλαίσια τῆς φύσεως και τίποτα δὲν ἐπαναστατεῖ ἐναντίον τοῦ ἄλλου, ὅτε ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης, με τοὺς ὅποιους ὁ δημιουργὸς Λόγος (ὁ Χριστὸς) τὰ περιέβαλε ὅλα, τότε εἶναι και κόσμημα, ὅπως σὴ-

μαίνει ή λέξη κόσμος, και άφραστη όμορφιά, και τίποτα δε θά μπορούσε κάποιος να έπινοήσει ποτέ λαμπρότερο ή μεγαλύτερο απ' αυτόν. Μόλις όμως χάσει την ειρήνη του, παύει ταυτόχρονα να είναι και κόσμος. Όλα τὰ παραπάνω, έτσι όπως είναι και όπως διέπονται και διευθύνονται σύμφωνα με τὸ σχέδιο πού είχε ὁ Θεός για τὴν ἀρμονία και ἀκόμα τὴν κοινή πορεία και σύμπνοια, τί ἄλλο θὰ έπρεπε να τὰ θεωρήσει κανείς, παρὰ κτηρύγματα φιλίας και ὁμόνοιας και ὅτι νομοθετοῦν στους ἀνθρώπους τὴν ὁμοψυχία; (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 18, 19).

Ἡ εἰρήνη είναι περισσότερο ἀξιαγάπητη ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἀκόμα και οἱ πολεμικὲς προετοιμασίες* (λέγεται ὅτι) γίνονται για τὴν εἰρήνη. Ἀκριδῶς λοιπὸν ἐπειδὴ εἶναι σκοπὸς ἡ εἰρήνη, πρέπει να προτιμᾶται ἀπὸ ὅσα γίνονται γι' αὐτὴν (δηλ. τοὺς ἐξοπλισμούς) (Συνέσιος Πτολεμαῖδος, ΡG 66, 1100 Α).

Ἡ εἰρήνη είναι ἓνα τόσο μεγάλο ἀγαθό, ὥστε να μὴ μπορεῖ κανένας ν' ἀκούσει τίποτα περισσότερο εὐχάριστο ἀπ' αὐτό, να μὴ μπορεῖ να πῶθῃσει τίποτα πῶ ἀγαπητό, να μὴ μπορεῖ να ὀρεῖ τίποτα πῶ θαυμάσιο. (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίο ΙΘ', κεφ. ια').

Ἡ εἰρήνη είναι ὁ σκοπὸς ἔλων τῶν ἀνθρώπων, γιατί ὅλοι ἐπιδιώκουν, ἀκόμα και με τὸν πόλεμο, τὴν εἰρήνη, κα- νείς ὅμως τὸν πόλεμο με τὴν εἰρήνη. Ἀκόμα κι ἐκείνοι πὺ ἐπιθυμοῦν να διαταραχτεῖ ἡ εἰρήνη τὴν ὁποία ἀπολαμβάνουν, δὲν είναι ἐχθροί της ἀλλὰ θέλουν να τὴ μεταβάλλουν κατὰ βούληση. Ἄρα δὲν ἐπιθυμοῦν να μὴν ὑπάρχει εἰρήνη. Αὐ- τὸ πὺ θέλουν είναι να ὑπάρχει, ἀλλὰ σύμφωνα με τὴ δική τους θέληση. Ὅσοι τέλος χωρίζονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους με μιὰ συνωμοσία, δε μποροῦν να πραγματοποιηθοῦν τὸ σκοπὸ πὺ

ἐπιδιώκουν, ἐκτὸς ἀν διατηρήσουν κάποια εἰρήνη με τοὺς συνενόχους τους (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίο ΙΘ', κεφ. ιβ').

Ὁ μοναδικὸς χορηγὸς τῆς πραγματικῆς εἰρή- νης πρὸς ὅλους (π ρ ὅ 5 τ ὁ Θεός, πρὸς τοὺς συνανθρώπους και πρὸς τὸν ἑαυτό μας) είναι ὁ Χρι- στός. Οἱ Χριστιανοί, γνωρίζοντάς το, στηρίζονται ὄχι τόσο στη βοήθεια τῶν ἀλλῶν ἢ τῶν ὀχυρώσεων, ὅσο στη δική Του βοήθεια. Ἡ Ἐκκλησία προσεύ- χεται για τὴν εἰρήνη, ἐνῶ παράλληλα οἱ πιστοὶ με τὴν ἀρετή τους συντελοῦν στὴν ἐδραίωσή της:

Ποῖός ἄλλος συμπιλώσε αὐτοὺς πὺ μισοῦσαν ὁ ἔνας τὸν ἄλλο, παρὰ ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς τοῦ οὐράνιου Πατέρα, ὁ καταδεχτικὸς Σωτήρας ἔλων, ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Ὑπέφερε ἀπὸ ἀγάπη τὰ πάνδενα για τὴ δική μας σωτηρία (Μ. Ἀ- θανάσιος, ΒΕΠ 30, 117, 26).

Τὰ συμπιλώσε ὅλα πρὸς τὸν ἑαυτό Του και εἰρηγο- ποίησε με τὸ αἷμα τῆς σταυρικῆς Του θυσίας». Τὸ «συμφι- λώσε» ἀναφέρεται στὴν ἔχθρα, τὸ «εἰρηνοποιήσε» στὸν πό- λεμο. «Με τὸ αἷμα», λέγει, «τῆς σταυρικῆς Του θυσίας ὁ ἴδιος, εἶτε τοὺς ἀνθρώπους μεταξὺ τους και με τὸ Θεό, εἶτε τοὺς ἀγγέλους με ἄλους μας» (Κολ. α' 20). Σπουδαῖο βέ- βαια πρᾶγμα εἶναι ἡ συμπιλώση, ἀλλὰ σπουδαιότερο τὸ να τὴν ἀρχίσει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Καὶ ἀκόμα σπουδαιότερο τὸ να τὴ θεμελιώσει ἀπὸ αἷμα Του. Καὶ ὄχι ἀπλᾶ χύγοντάς το, ἀλλὰ με τὸν ἐξευτελιστικότερο τρόπο θαγκατώσεως, τὴ σταύ- ρωση. Ὡστε πέντε θαυμαστὰ στοιχεῖα διαπιστώνουμε στὴν παραπάνω φράση:

- α) ὅτι μᾶς συμφύλιωσε
- β) μὲ τὸν Θεό,
- γ) ὁ ἴδιος,
- δ) μὲ τὸ αἷμα Του,
- ε) πού ἔχουσε πάγω στὸν σταυρὸ (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 321).

«Οἱ λαοὶ θὰ μετατρέψουν τὰ φωνικά μαχαίρια σὲ ἄροτρα καὶ τὰ δόρατα σὲ ὄρεπνια. Δὲ θὰ ξανασηκώσῃ ὄπλα τὸ ἔνα ἔθνος κατὰ τοῦ ἄλλου, καὶ δὲ θὰ μαθαίνου πιὰ γὰ πολέμοῦ» (Ἠσ. 6' 4). Πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ, οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦσαν ὄπλα καὶ κανεῖς σχεδὸν δὲν ξέφευγε ἀπὸ τὸν κανόνα αὐτό, ἀλλὰ πολεμοῦσαν οἱ πόλεις μὲ τίς πόλεις καὶ παντοῦ ἐξοπλιζόνταν γιὰ πόλεμο. Τώρα (μέσα στὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία) τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς οἰκουμένης ζεῖ εἰρηνικά. Ὅποιος θέλει ἀσκεῖ μὲ ἀνεση τὸ ἐπάγγελμά του, ἢ καλλιεργεῖ τὴ γῆ, ἢ γίνεται ναυτικός. Ὁ στρατὸς εἶναι ἀλιγάριθμος καὶ ταγμένος γὰ φυλάει ὄλους τοὺς ἄλλους. Οὐ τ ε ὀ μ ω ς κ α ι τ ῆ δ ι κ ῆ τ ο υ ἀ ν ἀ γ κ η θ ἄ ε ἰ χ α μ ε, ἀ ν κ ἄ ν α μ ε τ ὸ χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ὸ μ α ς κ α θ ἡ κ ο ν χ ι ἀ ν δ ἔ χ ρ ε ι α ζ ὸ μ α σ τ α ν τ ὸ ἡ θ ι κ ὸ ξ ὑ π ν η μ α π ο ὐ π ρ ο ε ρ χ ε τ α ι ἀ π ὸ τ ῖ ς θ λ ῖ ψ ε ι ς τ ὶ ν π ο λ ἑ ἔ μ ω ν (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 55, 207).

Στὴν ἐρώτησή σου, τί σημαίνει τὸ «Οἱ λαοὶ θὰ μετατρέψουν τὰ φωνικά μαχαίρια σὲ ἄροτρα» (Ἠσ. 6' 4); ἀπαγ- τῶ: Νομίζω, ἢ καλύτερα εἶμαι σίγουρος, ὅτι αὐτὸ εἶναι σα- φέστατη προφητεία τοῦ ἔξῃς: Τὸ ἄροτρο τῆς εἰρήνης, τὸ θεῖο κήρυγμα δηλαδὴ γιὰ τὸ Χριστό, θὰ τιθασθεύσει τίς φι- λοπόλεμες χώρες, τῶν ὁποίων τὰ ὄπλα, ποὺ χρησιμεύουν γιὰ

τὴν ἀπόκρουση τῆς κακίας, θὰ μεταποιηθοῦν σὲ ἐργαλεῖα τῆς γεωργίας ὠφέλιμα γιὰ τὴ ζωὴ (Ἰσαΐδωρος Πηλουσιώ- τῆς, PG 78, 480 B).

Ἡ εἰρήνη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σταθερὴ καὶ μόνιμη, ἀν ὁ Θεὸς δὲν τὴν εὐλογήσει. Οὔτε ἀν δὲν ἔχουμε εἰρήνη πρὸς Αὐτόν, κερδίζουμε τίποτα. Πραγματικά, κανένα ὄφελος δὲν ἔχουμε, ἀν εἴμαστε εἰρηνικοὶ πρὸς ὄλους καὶ διατηροῦμε ἔχθρα πρὸς τὸ Θεό. Καὶ ἀντίθετα, δὲν βλαπτόμεστε σὲ τί- ποτα, ἀν ὄλοι μᾶς πολεμοῦν καὶ μεῖς ἔχουμε εἰρήνη πρὸς τὸ Θεό. Ἐπαναλαμβάνω: Δὲν κερδίζουμε τίποτα, ὅταν δυσα- ρεστοῦμε τὸ Θεό, ἀκόμα κι ἂν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι μᾶς ἐπι- νοῦν. Ὅπως καὶ κανένας κίνδυνος δὲν ὑπάρχει, ὅταν ὄλοι μᾶς ἀποστρέφονται καὶ μᾶς μισοῦν. Ἐνῶ ὁ Θεὸς χαίρεται μὲ μᾶς καὶ μᾶς ἐπαινεῖ. Κι αὐτά, γιὰ τὴν πραγματικὴν χάρι καὶ ἡ ἀθηντικὴ εἰρήνη προέρχονται ἀπὸ Ἐκεῖνον. Ὅποιος ἔχει τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, δὲ φοβᾶται κανένα, ἀκόμα κι ἂν ὑποφέρει τὰ πάνδενα. Κι ὅταν λέω κανένα, δὲν ἔννοῶ μόνο ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸ διάβολο. Ἀντίθετα, αὐτὸς ποὺ πικραίνει τὸ Θεό, ἀκόμα κι ἂν φαίνεται ὅτι βρίσκειται σὲ ἀσφάλεια, δὲν εἰρηνεύει, ἀλλὰ τοὺς ὑποτιθεῖται ὄλους (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 61, 14).

Ὅσο καιρὸ βλέπετε νὰ ἐπικρατεῖ ἡ εἰρήνη, γινώριζε ὅτι κυριαρχεῖ ὁ Χριστός. Ὅσα εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν εἰρήνη, ἔχουν ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστὸ (Σεδηριανὸς Γαδάλων, ΑἰΣ, I, 22, 1).

Ἄν ἡ εἰρήνη βασιστεῖ στὸν ἄνθρωπο, καταλύεται γρή- γορα. Ἄν βασιστεῖ ὅμως στὸ Θεό, δὲν καταλύεται (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 354).

Ὅπως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δι-

καιοκρασία καὶ τὴν εὐσπλαχνία Του τὸ νὰ δίνει λύτη ἢ νὰ παρηγορεῖ τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἔτσι ἐξαρτᾶται ἀπ' Αὐτὸν καὶ τῶν πολέμων ἢ διάρκεια. (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίον Ε', κεφ. κδ').^ε

«Λόφοι περιβάλλουν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὁ Κύριος περιβάλλει τὸ λαὸ Του ὅλους τοὺς αἰῶνες» (Ψαλμ. ρκδ' 2).^μ Αὐτὰ τὰ λόγια δηλώνει τὴν ἀσφάλεια τῆς πόλεως, ποὺ ἀφείλεται στὴ γεωγραφικὴ θέση. Δὲν ἀφίγει ἄλλως τοὺς κατοίκους νὰ ἐπιτευνέονται μόνο σὲ τέτοια πράγματα, ἀλλὰ τοὺς ὀδηγεῖ στὴν ἀκαταμάχητη δοξασία, τὸ Θεό. Μολοῦντι, λέγει, τὴν περιβάλλουν ὅταν τεύχη οἱ λόφοι, στὴν πραγματικότητι χρειάζεται τὴν προστασία ἐκείνη. Αὐτὸ εἶναι ποὺ τὴν κάνει ἀπόρητη. Γι' αὐτὸ κάποιος ἐρμηνεύει: «Στὴν πραγματικότητι ἄλλως ὁ Κύριος περιβάλλει τὸ λαὸ Του» (κάνει δηλαδή ἀντίθεση στὸ λόγο). Αὐτὸ σημαίνει: Μὴ βασίζεστε στὸ γεγονός ὅτι σὰς περιβάλλουν οἱ λόφοι. Διότι ὁ λόγος ποὺ τὴν κάνει ἀπόρητη, εἶναι τοῦτος: «Δὲν θὰ ἐπιτρέψει ὁ Θεὸς τὴν τιμωρικὴν ράβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐχθρῶν πᾶνω στὴν κληρονομίαν τῶν δικαίων» (Ψαλμ. ρκδ' 3). Ἀναφέρει δηλαδή κάποιον εὐλογη αἰτία τῆς ἐσθλασίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἀναθαρρήσουν. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτή; Δὲ θὰ ἀνεχόταν λέγει, νὰ εἰσέλθουν στὰ χέρια τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ ἀγαθὰ τῶν δικαίων. Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τοὺς προτρέπει νὰ ἔχουν τὰ θέρη τούς στὴν συμμαχία τοῦ Θεοῦ, καὶ ταυτόχρονα τοὺς συμβουλεύει νὰ εἶναι σταθεροὶ στὴν ἀρετή, ἂν θέλουν ν' ἀπολαμβάνουν τὴν δοξασίαν Του συνεχῶς καὶ νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι κώριχοι στ' ἀγαθὰ τοὺς. Δείχνει δηλαδή μ' αὐτὰ ὅτι καὶ ἡ ἀπόκτησις καὶ ἡ ἀσφάλεια ἀπόκεινται στὴ δική τους θέλησι. Ὁ Ψαλμωδὸς στὴν παραπάνω φράση ὀνομάζει τιμωρικὴν ράβδον τῶν ἀμαρτωλῶν, τὴν κυριαρχία τῶν ἐ-

χθρῶν, καὶ ἐγνοεῖ ὅτι ὁ Θεὸς δὲ θὰ ἀνεχθεῖ νὰ ἐπικρατήσουν αὐτοὶ στὴν κληρονομία τῶν δικαίων. Καὶ ἂν αὐτὸ τὸ ἔχει ἐπιτρέψει γιὰ κάμποσο καιρὸ, τὸ ἔχει κάνει γιὰ διόρθωσι καὶ γυμνάσιον καὶ σωφρονισμὸν τῶν δικαίων (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 55, 358).^ν

Ἐπιπλέον, τίποτα δὲν ἀξίζει ὅσο ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμόνοια. Ἦ αὐτὸ καὶ ὅταν εἰσέρχεται ὁ Ἐπίσκοπος, δὲν ἀνεβαίνει στὸ θρόνον πρὶν τοὺς εὐλογήσει ὅλους γιὰ νὰ ἔχουν εἰρήνη, καὶ, ἀφοῦ σηκωθεῖ, δὲν ἀρχίζει τὸ κήρυγμα πρὶν δώσει σὲ ὅλους τὴν εἰρήνη. Οἱ ἱερεῖς πάλι, ὅταν πρόκειται νὰ εὐλογήσουν, προηγουμένως εὐχονται αὐτὸ τὸ πράγμα, καὶ ὕστερα ἀρχίζουν τὴν εὐλογία. Ὁ διάκονος τέλος, προτρέποντας τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθῶν, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα τοὺς παρακινεῖ στὴν αἴτησι καὶ γιὰ τὸ εἶη: Νὰ ζητοῦν ἄγγελον εἰρήνης καὶ εἰρηνικὴν πορεία ζωῆς. Ἀκόμα, ὅταν τοὺς κατευοδώνει στὸ τέλος τῆς λειτουργίας, αὐτὸ τοὺς εὐχεται λέγοντάς τοὺς νὰ πορευθῶν εἰρηνικά. Μὲ δυὸ λόγια, τίποτα δὲν ἐπιτρέπεται, ὅτε νὰ ποῦμε ὅτε νὰ πράξουμε, χωρὶς τὴν εἰρήνη. Αὐτὴ εἶναι ἡ μητέρα μας, αὐτὴ μᾶς ἀνάθρεψε, περιβάλλοντάς μας μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ ἐπιμέλεια. Ὅταν δέσται λέω εἰρήνη, δὲν ἐγνοῶ τὴν σκέτη λέξη, ὅτε τὴν συμμαχίαν μόνο σὲ κοινὰ γέμματα, ἀλλὰ τὴν θεόρεστη εἰρήνη, αὐτὴ ποὺ ὀφείλεται στὴν συμφωνία πᾶνω σὲ πνευματικὰ θέματα. (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 48, 870).^ξ

Ὅταν προσπαθήσουμε νὰ κάνουμε συνέχεια τὸ καλὸ, θὰ μᾶς προτιμήσει καὶ θὰ μᾶς περιβάλλει ἡ εἰρήνη (Κλήμης Ρώμης, ΒΕΠ 1, 43, 24).^ο

Ὅλοι μέχρι τώρα εἶχατε ταπεινὸ φρόνημα καὶ δὲν εἰσασταν καθόλου ἀλαζόνες, δείχνοντας μάλλον ὑποταγὴν στοὺς ἄλλους (πρβλ. Ἐφεσ. ε' 21) παρα ὑποτάσσοντάς τοὺς, θεω-

ρώντας πὸ εὐχάριστο τὸ νὰ δίνετε παρὰ τὸ νὰ παίρνετε (πρὸλ. Πράξ. κ' 35), ἀρκούμενοι καὶ ἀποδύεσθαι στὰ ὅσα παρέχει ὁ Χριστός. Τίς ἐντολές Του τίς εἶχετε ἐνστερνισθεὶ μὲ τὴν ψυχὴ σας, καὶ τὰ παθήματά Του τὰ εἶχαιτε διαρκῶς μπροστά σας. Μ ἐ δ λ α α ὑ τ α, θαθεῖα καὶ λαμπρὴ εἰρήνη εἶχε χαρισθεὶ σὲ ὅλους, καθὼς καὶ ἀκόρσθη ἐπιθυμία γιὰ ἀγαθοεργίες. Τέλος τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τοὺς εἶχε πλημμυρίσει ὅλους (Κλήμης Ρώμης, ΒΕΠ 1, 13, 26).

Δὲν μπορῶ νὰ πείσω τὸν ἐαυτὸ μου, ὅτι ἀξίζει νὰ ὀνομάζομαι καλὸς ὑπέρβτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ ἔχω ἀγάπη πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ χωρὶς νὰ εἰρηνεύω μὲ ὅλους, ὅσο θέβαια ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 55, 231, 1).

Ἡ ὠφέλεια ἀπ' τὴν εἰρήνην, ἃν μένει μόνο στὰ λόγια, καταντᾶ κοροΐδια, τὸ νὰ ξεχωρίζεις δηλαδὴ τὸν α' καὶ τὸ β' καὶ μόνο αὐτοὺς νὰ καθιστᾶς κοινωνοὺς τῆς εἰρηνηκῆς καταστάσεως, ἐνῶ χιλιάδες ἄλλους θὰ ἀποκλείεις ἀπὸ τῆς μετοχῆς στὸ καλὸ αὐτὸ (Μ. Βασίλειος ΒΕΠ 55, 309, 10).

Ὁ λαὸς ποὺ θρᾶσκειται μακρυνὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀρέσκειται σὲ κάποια δική του εἰρήνη, τὴν ὅποια ὅμως ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ ἀποκρούομε. Χωρὶς ἀμφιβολία δὲ θὰ τὴν ἀπολαμβάνει μὲχρι τέλος, διότι κάνει κατάχρησή της. Ἀλλὰ στὸ μεταξῦ, τὸ νὰ τὴν κατέχει στὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ζωῆς, μᾶς συμφέρει καὶ μᾶς, διότι μποροῦμε νὰ μεταχειρισθῶμαστε καὶ μεῖς τὴν εἰρήνην τῆς Βαβυλώνας. Νὰ γιατί ὁ Ἀπόστολος προτρέπει τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἀπευθύνει δέηση γιὰ τοὺς ἀρχόντες καὶ τοὺς ἀξιωματούχους. Καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνο σ' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαιολογεῖ: «Γιὰ νὰ ζοῦμε βίον ἡσυχοῦ καὶ ἥσυχο, μὲ κάθε εὐσέβεια καὶ σεμνότητι» (Α' Τιμ. 6' 2). Καὶ ὅταν ὁ προφήτης προέλεγε στὸν ἀρχαῖο λαὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰσραὴλ,

τὴ μελλοντικὴ αἰχμαλωσία του, καὶ τοῦ παράγγελε, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, νὰ πορευθεὶ στὴ Βαβυλώνα μὲ ὑποταγή, τὸν παρῶρνε ν' ἀπευθύνει αὐτὸς ὁ ἴδιος δειήσεις στὸν Κύριο γι' αὐτὴν λέγοντάς του: «Στὴν εἰρήνην τῆς στηρίζεται καὶ ἡ δική σας εἰρήνη» (Ἰερ. λστ' 7). (Αὐγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίον 10' κεφ. κστ').

—Πῶς μπορεῖ νὰ ἀρθεῖ ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τοῦ «Ὁ φθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ δόντα ἀντὶ δόντος» (Ἐξῆδ. κ' 24) καὶ τοῦ «Ἐγὼ ὅμως σὰς λέγω νὰ μὴν ἀντισταθεῖτε στὸν πονηρὸ, ἀλλὰ ὅποιος σὲ χαστουκίσαι στὸ ἓνα μάγουλο, γύρισέ του καὶ τὸ ἄλλο» (Ματθ. ε' 39);

—Δὲν εἶναι ἀντίθετα τὰ ρητὰ αὐτά, ἀλλὰ θρᾶσκονται σὲ μιὰ σειρά καὶ τὸ πρῶτο κατευθύνει ἀπὸ τὴν ἀτελέστερη συμπεριφορὰ πρὸς τὴν τελειότερη. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀντίθετο τὸ νὰ ἀπαυτεῖς ἴση ἰκανοποίηση ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἄρχισε τὸ ἄδικο, μὲ τὸ νὰ δείχνεις πολλὴ ἐπιείκεια καὶ νὰ κατευναζεῖς τὴν ταραχὴ τῆς ψυχῆς. Τὸ ἓνα εἶναι ἀπλᾶ ἀνθρώπινο, τὸ ἄλλο σὲ πλησιάζει στὸ Θεό. Τὸ πρῶτο δὲν προσάπτει κατηγρηρία, τὸ δεύτερο ὅμως ἀξίζει καὶ ἔπαινο. Ἐξῆδου τὸ ρητὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δίνει γραμμὴ στοὺς δικαστὲς καὶ σ' αὐτοὺς ἀπευθύνεται, νομοθετώντας νὰ εἶναι ἀδέκαστοι, καὶ νὰ δοῦν τοὺς ἀδικημένους ἐπιδύλλοντας ἴση ποινὴ στοὺς ἀδικοῦντες. Ἡ δεύτερη φράση ὅμως δὲν ἀφορᾶ τοὺς δικαστὲς, καὶ οὔτε κἄν εἶναι νόμος, διότι τότε πραγματικὰ θὰ ἦται ἀντίθετη πρὸς τὴν πρώτην. Προτρέπει ἀπλᾶ τὸν ἀδικημένο καὶ τὸν προαλείφει νὰ δείξει ἐπιείκεια καὶ συμπάθεια καὶ τὸν ἐτοιμάζει νὰ ξεπερᾶσει τὴν ὀργὴν καὶ τὸ θυμὸ, παρέχοντάς του τὴν συμβουλὴν μὲ πολλὴ σοφία καὶ μὲ σκοπὸ τὴν ὠφέλεια. Αὐτὸς ποὺ ξεπερνᾶ τὸν ἐχθρὸν μὲ τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴν συμπάθειν διδάσκει, ἐκτός ἀπὸ τὴν λαμπρὴν νίκην, κτίζει καὶ αὐτὸν.

νο μνημείο τῆς ἀρετῆς σου, καὶ τὸν Κριτὴ ἔλιον τῶν ἀνθρώπων Τὸν κάνει νὰ ἔχει ἀπέναγί του μακροθυμία καὶ συμπάθεια (Μ. Φώτιος, PG 101, 264 Α καὶ 636 Α)¹.

Αὐτὸ ποὺ συντελεῖ στὶς διαμάχες καὶ τοὺς πολέμους εἶναι ἡ ἁμαρτία στὶς διάφορες μορφές της:

Μέχρι πότε θὰ ὑπάρχει ὁ πλοῦτος, ποὺ εἶναι ἡ ἀφοριμὴ τοῦ πολέμου; Οἱ ἐξοπλισμοὶ γίνονται γιὰ τὴν ἀπόκτηση πλούτου (Μ. Βασίλειος, BEΠ 54, 74, 6)².

Ποιὸ εἶναι τὸ αἷτιο τῆς διχόνοιας; Ἡ ἀγάπη ἴσως πρὸς τὴν ἀρχηγία, ἢ ἡ φιλαρχυρία, ἢ ὁ φθόνος, ἢ τὸ μῖσος, ἢ ἡ ὑπερηφάνεια (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 168, 13)³.

Ἡ πλεονεξία εἶναι μῆτέρα τῶν πολέμων, καὶ οἱ πόλεμοι γεννοῦν τοὺς φόβους, ποὺ εἶναι ἡ αὐστηρότερη καταδίκη (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 141, 2)⁴.

«Φροντίζετε νὰ διατηρεῖτε τὴν ἐνότητα, ποὺ σὰς χάρισε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἔχοντας σὰν σύνδεσμο τὴν εἰρήνην» (Ἐφεσ. δ' 3)⁵. Ἐπ' αὐτὸν γεννιέται ἡ θερμότητα τῆς ἀγάπης. Ὁ Ἅπ. Παῦλος θέλει νὰ μᾶς συνηθίσει ἔλους μὲ τὸ σύνδεσμο τῆς εἰρήνης. Ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς συνδέσει στενά, τὸν ἕνα μὲ τὸν ἄλλο· ὅχι νὰ εἰρηνεύουμε ἀπλῶς, οὔτε νὰ ἀγαπᾶμε ἀόριστα, ἀλλὰ νὰ ἔχουμε ἔλοι μὲ ψυχὴ. Αὐτὸς ὁ δεσμὸς εἶναι καλός. Μ' αὐτὸ τὸ δεσμὸ ἂς συσφίξουμε τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς καὶ ἡ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἡ μὲ τὸ Θεό. Ὁ δεσμὸς αὐτὸς δὲ στενωχωρεῖ, δὲ σφίγγει τὰ δεμένα (μ' αὐτὸν) χέρια, ἀλλὰ παρέχει ἀνεση, ὁδηγεῖ σὲ ἐλευθερία, καὶ μᾶς κάνει νὰ ἔχουμε περισσότερη χαρούμενη δικέθεση ἀπ' ὅση οἱ ἐλεύθεροι ἀπ' αὐτὸν. Τί εἶναι, ὁμῶς, ἐκεῖνο ποὺ καταστρέφει τὸ δεσμὸ αὐ-

τό; Ὁ ἔρωτας τῶν χρημάτων, τῆς ἐξουσίας, τῆς δόξης καὶ τῶν ὀμιῶν. Ὅλα τούτα μᾶς κάνουν ἀλαζόνες καὶ μᾶς ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Πῶς, τώρα, θὰ γίνεαι ὥστε νὰ μὴν χωρίζεμαστε; Ἄν αὐτὰ τὰ ἐξορίσουμε τελείως, καὶ πάψει ἔτσι νὰ μᾶς ἐνοχλεῖ κάθε τι, ποὺ ἀφανίζει τὴν ἀγάπη. Διότι, πρόσθε τί λέγει ὁ Χριστός: «Ὅταν θὰ πληθύνει ἡ ἁμαρτία, τότε θὰ ψυχρανεῖ καὶ ἡ ἀγάπη τῶν περισσοτέρων» (Ματθ. κδ' 12)⁶. Τίποτα λοιπὸν δὲν εἶναι τόσο ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπη, ὅσο ἡ ἁμαρτία. Καὶ ὅταν λέω ἀγάπη, δὲν ἐννοῶ μόνο πρὸς τὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ διπλανό. Πῶς τότε οἱ ληστές ἔχουν εἰρήνη μεταξὺ τους; θὰ πεῖ κάποιος. Πότε ὁμῶς; Ρωτᾶω καὶ γῶ. Πάντως ὅχι ὅταν χρησιμοποιοῦν καὶ ἡμεταξὺ τους ληστρική συμπεριφορά. Διότι, ἂν δὲν τηρήσουν τοὺς νόμους τοῦ δικαίου, καὶ ἂν δὲ δώσουν στὸν καθένα, ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μοιράζονται, θὰ τοὺς δεῖς καὶ αὐτοὺς σὲ πολέμους καὶ διαμάχες! Ὡστε, λοιπὸν, δὲν μπορείς νὰ συναντήσεις τὴν εἰρήνην στοὺς κακοὺς. Μπορεῖς ὁμῶς νὰ τῆ βρεῖς παντοῦ ὅπου ζοῦν μὲ δικαιοσύνη καὶ ἀρετή. Μήπως ὁμῶς ἔχουν ὁμόνοια μεταξὺ τους οἱ ἀντίζηλοι στὸν ἔρωτα; Καθόλου. Θέλεις ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλον; Οὔτε ὁ πλεονέκτης μὲ τὸν πλεονέκτη θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ εἰρηνεύουν. Κι ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἀνάμεσα τοὺς ἄλλοι ἄνθρωποι δικαίοι καὶ πρᾶοὶ καὶ ἀδικουμένοι, θὰ διασπῶταν τὸ δικὸ τους σινάφι. Ὅπως ἀκριβῶς δύο πολὺ πεινασμένα θηρία, ἂν δὲν ὑπάρξει ἀνάμεσα τοὺς κατὰ φαγώσιμο, τρώει τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, ἔτσι θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς πλεονέκτες καὶ τοὺς ἄλλους ἁμαρτωλοὺς. Ὡστε δὲν μπορεί νὰ ὑπάρξει εἰρήνη, ἂν δὲν κατακτηθεῖ προηγουμένως ἡ ἀρετή. Οἱ πλεονέκτες, ἀκόμα καὶ ὅταν εἶναι δύο μόνο, δὲν μπορούν ποτὲ νὰ ζήσουν εἰρηνικά (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 72)⁷.

ἁμαρτία
+

Τίποτα δὲ συμβάλλει τόσο πολὺ σὲ μάχη καὶ πόλεμο, ὅσο ὁ ἔρωτας γιὰ τὰ παρόντα, ὅσο δηλαδή ἡ ἐπιθυμία γιὰ δόξα, γιὰ χρήματα ἢ γιὰ καλοπέραση. Μόνο ὅμως ἔταν κόφεις τὰ σκονιὰ αὐτά, καὶ δεῖς ὅτι ἡ ψυχὴ σου δὲν εἶναι δειμένη μὲ κανένα ἀπ' αὐτά, μόνο τότε θὰ καταλάβεις, πού ἔχει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὁ πόλεμος (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 55, 343).

Ἐξαίτιας τῆς φιλαργυρίας δὲ λείπει ἀπὸ πουθενὰ ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος, ὅχι μόνο ἀνάμεσα στὸς ξένους, ἀλλὰ μερικὲς φορές ἀκόμη κι ἀνάμεσα σ' ἐκείνους, πού τοὺς ἔχει συνάψει ἡ φύση μὲ σφιχτὸ δεσμὸ ἀίματος, ὅπως εἶναι τ' ἀδέλφια (Νικῶδημος Ἀγιορείτης, Γυμνάσια Πνευματικά, Ἀνάγνωσις στ' μέρος 6').

Εἰρήνη πρέπει νὰ ἐπικρατεῖ καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία, χωρὶς ὅμως νὰ θυσιάζεται ποτὲ ἢ ἀληθεια:

Ἐσύ, δέδαια (ἀπευθύνεται στὸ Μ. Ἀθανάσιο), καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικὰ μας λόγια ἔχεις κατανοήσει τὸ πρόβλημα, καὶ θὰ φροντίσεις ἀσφαλῶς, στὸ νὰ μὴν ἀφήσουν στὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες τῆς περιόχῃς μας τὰ σχίσματα, οἱ εἰρηνοποιοὶ ἀπὸ ἄλλες Ἐκκλησίες ὅποτε ἔλθουν, ἀν θέλει ὁ Θεός, ἀλλὰ αὐτοὺς πού ἔχουν τὴν ἴδια πίστη νὰ τοὺς ἐνώσουν πάση θυσίᾳ, ἀκόμα κι ἀν θροῦν μερικοὺς νὰ ἔχουν ἰδιόζουσες ἀφορμὲς γιὰ τὶς μεταξὺ τους διαφορὲς, γιὰ νὰ μὴν κατατέμνεται σὲ πολλὰ κομμάτια ὁ ὀρθόδοξος λαὸς ἀκολουθώντας τοὺς διάφορους (χωρισμένους μεταξὺ τους) ἔκκλησιαστικούς ἡγέτες. Διότι πρέπει νὰ φροντίσουμε νὰ τὰ θεωροῦμε ἄλλα ὑποδέεστερα ἀπὸ τὴν εἰρήνην (Μ. Βασίλειος, BEΠ 55, 102, 33).

Κοντεύει πραγματικὰ νὰ γίνει εὐκολότερο τὸ νὰ ὑποφέρεῖς τὴ δυστυχία, ἀπὸ τὸ νὰ διατηρήσεις τὴν εὐτυχία. Αὐτὸ συνέθην καὶ σὲ μᾶς, πού, ἔταν μᾶς καταδιώκων, ἐμεῖς παίρναμε δύναμη ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς καὶ πλησιάζαμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ἐνῶ στὴν εἰρηνικὴν περίοδο ἡ σύναξή μας κατέληξε νὰ διαλυθεῖ. Ποιὸς συνετὸς δὲ θὰ θρηγήσει τὴν τωρινὴ κατάσταση; Ἀλλὰ καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ βρεῖ λόγια, πού νὰ ἐξιπώνονται μὲ τὴν συμφορὰ αὐτῇ; Νὰ δλέπει κανεὶς νὰ εἰρηνεύουν οἱ ληστές, τοὺς ὁποίους συνδέει ἡ κακία, καὶ οἱ στυλοβάτες τῶν τυραννικῶν καθεστώτων καὶ οἱ σπείρες τῶν κλεφτῶν καὶ αὐτοὶ πού συνωμοτοῦν γιὰ ἐπανάσταση καὶ οἱ συνεργοὶ τῆς μοιχείας, καὶ μεῖς νὰ μὴν μποροῦμε νὰ συμβιβασθοῦμε καὶ νὰ ἐνωθοῦμε καὶ νὰ συμφωνήσουμε ποτέ! Ὅστε διαφαίνεται στὸν δρίζοντα κάποιος λόγος, πού θὰ θεράπευε τούτη τὴν ἀρρώστεια: ἀντίθετα, σὰν μυσταγωγοὶ καὶ μύστες τῆς κακίας καὶ ὄχι τῆς ἀρετῆς, αὐξάνουμε τὰ προσανάμματα τῆς διχόνοιας καὶ δὲν φροντίζουμε καθόλου ἢ φροντίζουμε ἐλάχιστα γιὰ τὴν ὁμόνοια. Βέβαια, ἀκόμα κι ὅταν διαφωνήσουν οἱ παραπάνω, δὲν ἔχει καὶ σπουδαῖα ἀποτελέσματα ἢ διχογνωμία τους· σὲ μερικοὺς μάλιστα εἶναι καλύτερα νὰ ἔχουν διαφορὲς παρὰ νὰ ὁμοιοῦν, διότι ποῖος μωαλωμένος θὰ ἐπαινοῦσε ποτὲ τὶς συναθροίσεις, πού γίνονται μὲ κακὸ σκοπό; Ἄν μᾶς ρωτήσῃ τώρα ἐμᾶς κάποιος: «Τί εἶναι ἐκεῖνο, πού τιμᾶτε καὶ προσκυνᾶτε;», ἀπαντᾶμε εὐκολα: «Ἡ ἀγάπη». Διότι ὁ Θεός μας εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀγάπη (Α' Ἰω. δ' 16). Αὐτὸ εἶναι φράση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ μ' αὐτὰ τὰ λόγια εὐχαριστιέται νὰ δνομάζεται ὁ Θεός παρὰ μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλα. Ποιὰ εἶναι, ἀκόμα, ἡ δόση τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν; Καμμιά ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀγάπη, θὰ συμφωνοῦσε ν' ἀποκριθοῦμε κι ὁ εὐαγγελιστὴς (πρβλ. Ματθ.

κδ' 40)'. Γιατί λοιπόν εμείς που ἀνήκουμε στην ἀγάπη, μι-
σοῦμε καὶ μισοῦμαστε τόσο πολὺ; ἔμεις που ἀνήκουμε στην
εἰρήνη, τὸ Χριστὸ (Ἐφεσ. 6' 14)], νὰ πολεμοῦμε ἀδιάλλακτα,
ἀπορρίπτοντας τὶς προστάθειες συμφιλίωσης; ἔμεις που στη-
ρίζομαστε πάνω στὸ συνδεδεικὸ ἀγκυλῆρι, τὸν Ἰησοῦ (Α'
Πέτρ. 6' 6' Ἐφεσ. 6' 20)], νὰ δρισκόμαστε σὲ διχόνοια;
ἔμεις που στεκόμαστε πάνω στὸ Χριστὸ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ
πνευματικὴ πέτρα (Α' Κορ. 1' 4)], νὰ κλονιζόμαστε; ἔμεις
που ἀκολουθοῦμε τὸ φῶς, τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ (Ἰω. 1' 12)],
καὶ εἴμαστε τέκνα φωτός (Α' Θεσ. 5' 5)], νὰ τυφλωνόμα-
στε; ἔμεις που εἴμαστε ὁπαδοὶ τοῦ Λόγου (Ἰω. 1' 14)], νὰ
ξεχειλιζοῦμε ἀπὸ σιωπὴ ἢ ἀπὸ παραλογισμὸ ἢ ἀπὸ ἠλιθιότη-
τα ἢ ἀπὸ δὲν ξέρω καὶ ἄλλο τί; Σὲ ὅλα ὑπάρχει κορεσμός,
καὶ στην τροφὴ καὶ στὸν ὕπνο καὶ στὰ τραγουδία, ἀκόμα καὶ
στὰ ἄσχημα πράγματα, ὅπως λένε. Σ' ὅλα ὑπάρχει πλησιο-
γνή, ὅχι μόνο σ' αὐτὰ που προκαλοῦν πόνο, ἀλλὰ καὶ στὰ εὐ-
χάριστα· τὸ ἕνα παίρνει τὴ θέση τοῦ ἄλλου καὶ ἔτσι παρατη-
ρεῖται μεταβολή. Σὲ μᾶς ὅμως δὲν ὑπάρχει ὄριο τοῦ ἀλληλο-
φαγώματος, ὅχι μόνο μὲ τοὺς ἑτερόδοξους, μὲ τοὺς ὁποίους
διαφέρουμε σὲ ζητήματα πίστεως (αὐτὸ θὰ ἦταν λιγότερο
φοβερὸ· ἐξάλλου ὁ ζῆλος εἶναι δικαιολογία γιὰ ἀξιέπαινα
ζητήματα, ὅταν παραμένει σὲ σωστὰ πλαίσια), ἀλλὰ καὶ μὲ
τοὺς ἁμώδους (Πρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 167, 14)].

Τίποτα δὲ δοθῆναι τόσο πολὺ στην ὁμόνοια τῶν χριστιαν-
ῶν, ὅσο ἡ συμφωνία πάνω σ' ἐκεῖνα που ἀναφέρονται στὸ
Θεό· καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη τίποτα δὲ συμβῆλλει τόσο καίρια στὴ
διδασκαλῆ, ὅσο ἡ διαφωνία στὰ παραπάνω. Πραγματικὰ, αὐ-
τὸς που συνήθως εἶναι μετρίοφρονος γίνεται σ' αὐτὰ τὰ ζητή-
ματα ζηλωτής, καὶ ὁ πρῶτος μεταβάλλεται σὲ ἀληθινὸ μαχη-
τὴ (πρὸλ. Ἰωήλ δ' 11)], ὅταν δεῖ ὅτι μὲ τὴ συγκатаδατικό-

τητά του ζημιώνεται κατὰ Θεὸν ἢ μᾶλλον δάπτει μὲ τὴν
ἀνοχὴ του τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, που μᾶς πλουτίζει: συνέχεια μὲ
εὐλογίες (Πρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 17, 25)].

Ἡ διχόνοια εἶναι φοβερὸ πρᾶγμα καὶ αἴτιο πολλῶν συμ-
φῶν, ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβει ἀπὸ πολυάριθμα
παραδείγματα. Πολὺ ὅμως φοβερότερο εἶναι τὸ νὰ παρασυρ-
θοῦμε πάλι πρὸς τὴν ἴδια ἀρρώστεια καὶ νὰ γυρίσουμε, ὅπως
λέμε, ξανά σ' αὐτὸ που ξερᾶσαμε (πρὸλ. Παροιμ. κατ' 11·
Β' Πέτρ. 6' 22)], ἐνῶ εἴχαμε ἤδη ἐξοστρακίσαι τὸ ἄθλιο
ἐκεῖνο φρόνημα τῆς διχαστασίας, καὶ εἴχαμε γευθεῖ τὰ ἀγα-
θὰ τῆς εἰρήνης (Πρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 21, 16)].

**Οἱ Πατέρες δὲν παραλείπουν νὰ τονίσουν τὴν
ἀναγκαιότητα τῆς ἑσωτερικῆς εἰρήνης καὶ τῆς ψυ-
χικῆς γαλήνης:**

Ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου συνάπτεται μερικὲς φορές καὶ
γιὰ κακὸ σκοπὸ. Ἡ εἰρήνη ὅμως τοῦ Χριστοῦ δὲν μᾶς παρα-
κινεῖ νὰ εἰρηνεύουμε μόνο πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς
τοὺς ἑαυτοὺς μας (Ἀμμώνιος Ἀλεξανδρινός, PG 85, 1492D)].

Ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας τῶν ἐυ-
λογιῶν· χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἡρεμία καὶ ἀταραξία τοῦ λο-
γικοῦ. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος που ἔχει εἰρήνη εἶναι φανερός ἀπὸ τὰ
τὸν ἥπιο χαρακτήρα του. Αὐτὸς ὅμως που πολεμᾶται ἀπὸ τὰ
πάθη του, δὲν ἀπόλαυσε ἀκόμα τὴν εἰρήνη που προέρχεται
ἀπὸ τὸ Θεό, τὴν ὁποία ὁ Κύριος χάρισε στοὺς Μαθητὲς Του
(Ἰω. 14' 27)], καὶ ἡ ὁποία, «ὄντας πάνω ἀπὸ τὶς δυνατότη-
τες ὁποιοδήποτε νοῦ» (Φιλίπ. 4' 7)], θὰ φρουρεῖ τὶς ψυχές
αὐτῶν που ἀξίζουν. Αὐτὴ τὴν εἰρήνη εὐχεται καὶ ὁ Ἀπόστο-

λος στις Ἐκκλησίες, ὅταν λέγει: «Ὡς πλεονάσει σὲ σὰς ἢ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη» (Α' Πέτρ. α' 2) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 54, 1).

«Ζήτησε τὴν εἰρήνην καὶ ἐπιδιώξῃ τὴν» (Ψαλμ. λγ' 15).
Αὐτὴν ἐννοῦσε ὁ Κύριος, ὅταν ἔλεγε: «Σὰς ἀφίνω εἰρήνην. Τὴ δική μου ἀληθινὴ εἰρήνη σὰς δίνω. Δὲν σὰς παρέχω ἐγὼ εἰρήνην ὅαν αὐτὴ πού δίνει ὁ κόσμος» (Ἰω. ιδ' 27). Ἀναζήτησε λοιπὸν τὴν εἰρήνην τοῦ Κυρίου καὶ προσπάθησε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Κι αὐτὸ δὲ θὰ τὸ κατορθώσῃ, παρὰ «προχωρώντας πρὸς τὸ σκοπὸ σου, δηλαδὴ τὸ βραβεῖο πού ὑπόσχεται ἡ πρόσκλησις στὸν οὐρανὸν» (Φίλιπ. γ' 14). Διότι ἐκεῖ βρίσκεται ἡ ἀληθινὴ εἰρήνη. Ὅσο καιρὸ εἴμαστε δεμένοι μὲ τὶς σαρκικὰς ἐπιθυμίες, βρισκόμαστε στὸν ἴδιο ζυγὸ μ' αὐτὰ πού μᾶς τερνάζουν. Ζήτησε λοιπὸν τὴν εἰρήνην, τὴν ἐξαφάνισι τῶν θερῶν τῆς κοσμικῆς ζωῆς. Ἀπόκτησε γαληνεμένω νοῦ καὶ ψυχῆ κι ἀκάραχη κατάστασι τῆς ψυχῆς, ἔτσι πού οὔτε ἀπὸ τὰ πάθη νὰ ταρακουνιέται, οὔτε νὰ κινδυνεύει νὰ παρσυχθῇ σὲ παραδοχὴ λάθους ἀντιλήψεων πού δφείλονται εἰς τὴν ἐκλυσιτελεσιὰ τους. Ἔτσι θὰ ἔχεις φρουρὸν εἰς τὴν καρδιά σου τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία «δὲν μπορεί νὰ κατανοήσῃ κανένας νοῦς» (Φίλιπ. δ' 7). Ἐκεῖνος πού ζητᾷ τὴν εἰρήνην, τὸ Χριστὸ ζητᾷ, διότι αὐτὸς «εἶναι ἡ εἰρήνη» (Ἐφεσ. β' 14). Ἀὐτὸς δημιουργεῖ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἔθνικους ἓνα μέν ἀνθρώπων καὶ ἔφερε ἔτσι εἰρήνην» (Ἐφεσ. β' 15). Ἀὐτὸς εἰρηγοποίησε μὲ τὸ αἷμα τῆς σταυρικῆς Του θυσίας εἴτε τοὺς ἀγγέλους μὲ ἄλλους μᾶς, εἴτε τοὺς ἀνθρώπους μεταξὺ τους καὶ μὲ τὸ Θεόν» (Κολ. α' 20) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 87, 3).

Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἐπιθυμῇ νὰ καταπαύσῃ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ μάχες καὶ οἱ ταραχές, καὶ γι' αὐτὸ προτρέπει τοὺς

κληρικούς νὰ προσεύχονται γὰρ τοὺς ἡγεμόνες καὶ τοὺς ἀρχόντες (πρὸλ. Α' Τιμ. β' 2). Αὐτὸ δέβαια πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ τὸ τηροῦν οἱ λαϊκοί. Ὑπάρχουν τρία εἶδη πόλεμων καὶ εἶναι φοβερά. Ἔνας εἶναι ὁ κοινὸς πόλεμος, ὅταν οἱ στρατιῶτες μᾶς πολεμοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Δεύτερος, ὅταν, ἐνὸς ἐπικρατεῖ ἐξωτερικὴ εἰρήνη, ἐμεῖς πολεμοῦμε μετὰξὺ μᾶς. Καὶ τρίτος, ὅταν ὁ καθένας πολεμᾷ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὸς ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ φοβερότερος. Διότι ὁ πόλεμος τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν δὲν μπορεί νὰ μᾶς δλάψει σὲ πράγματα οὐσίας. Γίνονται δέβαια σφαγὲς καὶ σκοτωμοί, ἀλλὰ δὲ δλάφτει ἀναπόφευκτα τὴν ψυχὴν. Οὔτε ὅμως κι ὁ δεύτερος πόλεμος μπορεί νὰ μᾶς ζημιώσει σὲ τίποτα, ἂν ἐμεῖς δὲ θέλωμε. Διότι ἀκόμα κι ὅταν οἱ ἄλλοι μᾶς πολεμοῦν, ἐμεῖς ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ εἴμαστε εἰρηνικοί. Ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Μὲ συκοφαντοῦσαν, ἀντὶ νὰ μὲ ἀγαποῦν, ἐγὼ ὅμως προσευχόμενον γι' αὐτοὺς» (Ψαλμ. ρη' 4); κι ἀκόμα: «Ἦμιον εἰρηνικὸς μ' αὐτοὺς πού μισοῦν τὴν εἰρήνην καὶ ὅταν συνημιλοῦσα μ' αὐτοὺς μὲ πολεμοῦσαν χωρὶς λόγου» (Ψαλμ. ριβ' 7). Ἀπὸ τὸν τρίτο ὅμως πόλεμο δὲν μπορείς νὰ ξεφύγεις χωρὶς ἀπώλειες. Διότι ὅταν μάχεται τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, καὶ ὑποδουλίζει φοβερὲς ἐπιθυμίες, καὶ ὑπλίζει τὶς σαρκικὰς ἡδονές, τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ φρόνισμα, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμμετάσχωμε στὰ ἀγαθὰ πού μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός, ἂν δὲν πάψει ὁ πόλεμος αὐτός, ἀλλὰ ἀναγκαστικὰ ἐκεῖνος, πού δὲν καταστῆλκει τὴν ταραχὴν αὐτήν, θὰ πέσει καὶ θὰ δεχθεῖ τραύματα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸ θάνατο, πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν κόλαση. Πρέπει λοιπὸν κάθε μέρα νὰ μερिमνοῦμε καὶ νὰ φροντίζουμε πολὺ, ὥστε οὔτε νὰ φουντώνει μέσα μᾶς αὐτὸς ὁ πόλεμος, οὔτε, ὅταν ἐμφανιστεῖ, νὰ παραμένει, ἀλλὰ νὰ καταστέλλεται καὶ νὰ ἡσυχάζει. Διότι τί τὸ σφέλος, ἢ μὲν οἴκου-

μένη νά απολαμβάνει θαθειά εἰρήνη, κι ἐκείνη ἀκριδῶς τὴν περίοδο ἐπὶ ὁ ἴδιος νά πολεμᾷς τὸν ἑαυτὸ σου: Τὴν εἰρήνη αὐτὴ λοιπὸν πρέπει νά ἔχοιμε. Καὶ ὅταν τὴν ἔχοιμε, τίποτα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά δὲν μπορεῖ νά μᾶς βλάψει. Σ' αὐτὴ θέαμα τὴν εἰρήνην συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη. Γι' αὐτὸ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων, ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή; «Γιὰ νά ζοῦμε εἰς ἡσυχίαν καὶ ἡσυχῶς» (Α' Τιμ. β' 2). (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 533).

• «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Εἰρηνοποιοὺς εἶναι αὐτοὺς ποὺ παρέχει τὴν εἰρήνην στὸν ἄλλο. Δὲ θὰ μποροῦσε θεΐμα κάποιος νά δώσει στὸν ἄλλο κάτι ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νά εἶσαι πρῶτα ἐσὺ γεμάτος ἀπὸ τὴς εὐεργεσίας τῆς εἰρήνης καὶ κατόπιν νά τὴς σκορπίσεις σ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Ἐὰς δοῦμε ὁμῶς καταρχὴν τί εἶναι εἰρήνη. Τί ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ σχέση πρὸς τοὺς συναθρώπους μας; Καὶ τί θεωρεῖται ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπην; Τὸ μῖσος; ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ ὑποκρισία, οἱ πολεμικὲς καταστροφές. Βλέπεις ἀπὸ πόσες καὶ ποιῆς ἀρρώστειες μᾶς θεραπεύει αὐτὸ ποὺ ἐκφράζεται μὲ μία λέξη, δηλ. ἡ εἰρήνη; Αὐτὴ μπορεῖ νά ἀντιπαραταχθεῖ μόνη τῆς ἐξίσου καλὰ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κακά, καὶ μὲ τὴν παρουσία τῆς νά τὸ ἀφανίσει. Διότι ὅπως, ὅταν κυριαρχήσει ἡ ὑγεία, ἐξαφανίζεται ἡ ἀσθένεια, καὶ ὅταν ἐφανισθεῖ τὸ φῶς, δὲν παραμένει τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ ὅταν ἀνατελεῖ ἡ εἰρήνη, διαλύονται ὅλα τὰ πάθη ποὺ σπέρνει ὁ ἐχθρὸς (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 Α).¹

¹ Ἀφοῦ ἀποκαλεῖται «παῖδι τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ε' 9) αὐτοὺς ποὺ εἰρηνοποιοῦ ἀπλῶς, πόσο πῶς ταμιασθὴ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ προσωπικὴ σ' ἐκείνον ποὺ ἐπιπλέον δένει τοὺς ἀγθρῶ-

τους μεταξὺ τους μὲ αἰλία. Ἀφοῦ ὀνομάζεται παῖδι τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς ποὺ συμβιάζει μόνον, φαντάζεστε τί αἰτία ἀποκτᾷ ἐκεῖνος ποὺ συνδέει κιάλας μὲ δεσμοὺς φιλίας αὐτοὺς ποὺ ἦδη ἔχουν συμβιάσει; Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ «ἐπάγγελμά» μας, τὸ νά συμφιλιώνουμε δηλαδὴ μεταξὺ τους τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι μὲν ἐχθροί, ἀλλὰ οὔτε καὶ φίλοι, κι αὐτοὺς δὲς τοὺς φιλιώνουμε, καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μὲ τοὺς ἑαυτούς μας. Διότι ὅπως ἀκριδῶς δὲ γίνεται πιστευτός, ὅταν προσπαθεῖ νά συμβιάσει τοὺς ἄλλους, ἐκείνος ποὺ διατηρεῖ ἐχθρα στὸ δικό του στίτι καὶ θρίσκαται σὲ διαμάχη μὲ τὴν σύζυγό του, ἀλλὰ τὸ λένε: «Γιατρὲ, θεράπευσε τὸν ἐμὸτό σου» (Λουκ. δ' 23), ἔτσι συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωσιν τῆς ἐχθρας μὲ τὸν ἑαυτό μας. Τί εἶναι ὁμῶς αὐτὴ ἡ ἐχθρα; Εἶναι ἡ ἐχθρα τῆς ψυχῆς πρὸς τὴς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, ἡ ἐχθρα τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετή. Αὐτὴ τὴν ἐχθρα δὲς ἐξαφανίσουμε, αὐτὸ τὸν πόλεμο δὲς καταργήσουμε, ὅποτε θὰ μπορέσουμε νά μιλήσουμε στοὺς ἄλλους θαρητὰ καὶ ἔχοντας εἰρήνην, χωρὶς νά μᾶς κατηγορεῖ ἡ συνείδησί μας. Διαρκῶς πολεμᾷ μέσα μας ὁ θυμὸς τὴν πραότητα, ἡ φιλοχρηματία τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, ὁ φθόνος τὴν καλὴ καρδιά. Ἐὰς καταπαύσουμε αὐτὸ τὸν πόλεμο, δὲς κατατροπώσουμε αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς, δὲς δώσουμε τὴν νίκην στὴς ἀρετές, δὲς εἰρηνεύσουμε τὴν πόλιν μας, δηλαδὴ τὸν ἑαυτερικὸν μας κόσμον (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 60, 266).

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9), δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ κάνουν νά δασιλεύσει ἡ εἰρήνη πρῶτα μέσα στὴν καρδιά τους καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφούς ποὺ θρίσκαται σὲ διχόνοια. Διότι τί ὠφελεῖ νά ἐπιτυγχάνεις τὴν εἰρήνην ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους καὶ στὴν καρδιά σου μέσα νά μαίνεται ὁ πόλεμος τῶν παθῶν; (Ἰερώνυμος, SC 242, 107).

μένη νά απολαμβάνει δαθεία εἰρήνη, κι ἐκείνη ἀκριδῶς τὴν περίοδο ἐπὶ ὁ ἴδιος νά πολεμᾷς τὸν ἑαυτῶ σου: Τὴν εἰρήνη αὐτῆ λοιπὸν πρέπει νά ἔχοιμε. Καὶ ὅταν τὴν ἔχοιμε, τίποτα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά δὲν μπορεῖ νά μᾶς δλάψει. Σ' αὐτῆ δέεα τὴν εἰρήνη συμβάλλει πολύ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη. Γι' αὐ- τὸ ὁ Ἄπ. Παῦλος λέγει (ἀιτιολογώντας τὴν προτροπὴ γιὰ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων, ποὺ ἀναφέραιμε στὴν ἀρχή): «Γὰ νά ζοῦμε εἰς ἥριον καὶ ἡσυχον» (Α' Τιμ. β' 2)». (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 62, 533)].

• «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Εἰρηνοποιοὶ εἶναι αὐτὸς ποὺ παρέχει τὴν εἰρήνη στὸν ἄλλο. Δὲ θὰ μπο- ροῦσε δέεα κάποιος νά δώσει στὸν ἄλλο κάτι ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νά εἶσαι πρῶτα ἐσὺ γεμάτος ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας τῆς εἰρήνης καὶ κατόπιν νά τῆς σκορπί- ζεις σ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Ἔς δοῦμε ὅμως καταρχὴν τί εἶναι εἰρήνη. Τι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴ σχέση πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας; Καὶ τί θεωρεῖται ἀντί- θετο πρὸς τὴν ἀγάτη; Τὸ μῖσος; ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ ὑποκρισία, οἱ πολεμικὲς καταστροφές. Βλέ- πεις ἀπὸ πόσες καὶ ποιεῖς ἀρρώστειες μᾶς θεραπεύει αὐτὸ ποὺ ἐκφράζεται μὲ μία λέξη, ὁ ἴη, ἡ εἰρήνη; Αὐτῆ μπορεῖ νά ἀντιπαραταχθεῖ μόνη τῆς ἐξίσου καλὰ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κακά, καὶ μὲ τὴν παρουσία τῆς νά τὸ ἀφανίσει. Διότι ὅπως, ὅταν κυριαρχήσει ἡ ὕγεια, ἐξαφανίζεται ἡ ἀσθέ- γεια, καὶ ὅταν ἐφανισθεῖ τὸ φῶς, δὲν παραινέται τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ ὅταν ἀνατελεῖ ἡ εἰρήνη, διαλύονται ὅλα τὰ πάθη ποὺ σπέρνει ὁ ἐχθρὸς (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 Α)].

Ἄφου ἀποκαλεῖται «παῖδι τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ε' 9)] αὐ- τὸς ποὺ εἰρηνοποιεῖ ἄπλως, πόσο ποῦ ταιριασθῆ δὲν εἶναι αὐ- τῆ ἡ προσωπικία σ' ἐκείνον ποὺ ἐπιπλέον δένει τοὺς ἀγθρῶ-

τους μεταξὺ τοὺς μὲ αιλίαι. Ἄφου ὀνομάζεται παῖδι τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ συμβιάζει μόνο, φαντάζεστε τί αἰτία ἀποκτᾶ ἐκεῖ- νος ποὺ συνδέει κίολας μὲ δεσμοὺς φιλίας αὐτοὺς ποὺ ἦδη ἔχουν συμβιάσει; Αὐτὸ ἄς εἶναι τὸ «ἐπάγγελμά» μας, τὸ νά συμφιλιώνουμε δηλαδὴ μεταξὺ τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι μὲν ἐχθροί, ἀλλὰ οὔτε καὶ φίλοι, κι αὐτοὺς ἄς τοὺς φιλιώνουμε, καὶ πρὶν ἂπ' ὅλα, ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι ὅπως ἀκριδῶς δὲ γίνεται πιστευ- τός, ὅταν προσπαθεῖ νά συμβιάσει τοὺς ἄλλους, ἐκείνος ποὺ διατηρεῖ ἐχθρα στὸ δικὸ τοῦ σπίτι καὶ βρίσκεται σὲ διαμάχη μὲ τὴ σύζυγό τοῦ, ἀλλὰ τὸ λένε: «Γιατρὲ, θεράπευσε τὸν ἐμὸ σὺ» (Λουκ. δ' 28)], ἔτσι συμβαίνει καὶ στὴν περί- πτωση τῆς ἐχθρας μὲ τὸν ἑαυτὸ μας. Τι εἶναι ὅμως αὐτῆ ἡ ἐχθρα; Εἶναι ἡ ἐχθρα τῆς φυγῆς πρὸς τῆς σαρκικῆς ἐπιθυ- μίας, ἡ ἐχθρα τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετῆ. Αὐτῆ τὴν ἐχθρα ἄς ἐξαφανίσουμε, αὐτὸ τὸν πόλεμο ἄς καταργήσουμε, ὅποτε θὰ μπορέσουμε νά μιλήσουμε στοὺς ἄλλους θαρρετὰ καὶ ἔχον- τας εἰρήνη, χωρὶς νά μᾶς κατηγορεῖ ἡ συνείδησή μας. Διαρ- κῶς πολεμᾷ μέσα μας ὁ θυμὸς τὴν πραότητα, ἡ φιλοχρημα- τία τὴν περιφρόνηση τῶν χρημάτων, ὁ φθόνος τὴν καλὴ καρ- διά. Ἄς καταπαύσουμε αὐτὸ τὸν πόλεμο, ἄς κατατροπώσου- με αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς, ἄς δώσουμε τὴ νίκη στῆς ἀρετές, ἄς εἰρηνεύσουμε τὴν πόλη μας, δηλαδὴ τὸν ἑσωτερικὸ μας κό- σμος (Ἰω. Χρυσόστομος, PG 60, 266)].

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9)], δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ κάνουν νά δασιλεύσει ἡ εἰρήνη πρῶτα μέσα στὴν καρ- διά τοὺς καὶ ἔστερα ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφούς ποὺ βρίσκονται σὲ διχόνοια. Διότι τί ὠφελεῖ νά ἐπιτυγχάνεις τὴν εἰρήνη ἀνά- μεσα στοὺς ἄλλους καὶ στὴν καρδιά σου μέσα νά μαίνεται ὁ πόλεμος τῶν παθῶν; (Ἰερώνυμος, SC 242, 107)].

—Επειδή έχει γραφτεί «Μακάριοι οί ειρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9), διερωτώμαι αν είναι ωφέλιμο να φροντίσουμε για την ειρήνη όλων.

—Είναι ωφέλιμότερο να ειργευει κάποιος την καρδιά του. Αυτό άφορα τον καθένα και εύτυχημένος είναι εκείνος που το πράττει. Η ειρήνευση όμως όλων βρίσκεται σε διαμάχες, δεν είναι έργο του καθενός, αλλά εκείνων που μπορούν να το επιτύχουν χωρίς βλάβη του έσωτερικού τους (Βίβλος Βασιανουφίου και Ίωάννου, έρωτ. 101).¹

Σε αντίθεση με τη λανθασμένη αντίληψη πολλών ότι κάθε ειρήνη είναι καλή, ή ότι κάθε διάσταση είναι κακή, ή ακόμη ότι οί Χριστιανοί δεν πρέπει να οδηγούνται, οί Πατέρες φωτισμένοι από τό Άγιο Πνεύμα κάνουν σωτήριους διαχωρισμούς και δείχνουν ότι έπιθυμητή και επιδιωκόμενη ειρήνη πρέπει να είναι αυτή που συνοδεύεται από τή δικαιοσύνη και τήν άρετή. "Όπου δεν υπάσχουν τά στοιχεία αυτά, είτε σε άτομικό είτε σε γενικότερο επίπεδο, επιβάλλεται και ή διάσταση και ή δίκαιη όργη, χωρίς έχθρότητα όμως προς τούς ανθρώπους, αλλά μέ πόλεμο μόνο τών λανθασμένων αντιλήψεών τους. Ούτε ή διαφωνία σε θέματα τακτικής άποτελεί πάντοτε άμάχημα για τούς Χριστιανούς.

Μή νομίσει κανείς ότι προτείνω να άγνοήμε κάθε ειρήνη. Διότι όπως γνωρίζω άριστή όχλόνοια, έτσι γνωρίζω και διαδερότατη όμόνοια. "Όταν μιλάω για ειρήνη, έννοώ τή σωστή, κι αυτή που κατατείνει σε καλό σκοπό, και μιάς

ένώπει μέ τό Θεό. "Αν τώρα πρέπει να μιλήσω μέ λίγα λόγια γι' αυτό τό θέμα, νομίζω ότι δεν είναι ωφέλιμο ούτε τό άκνηρότερο άπ' ό,τι άρμόζει στο μέτρο, ούτε τό δημηγορικότερο. "Όταν δηλαδή, ή για εύκολία σου συμπωνεις μέ όλους ή εξαιτίας τής άκαταστασίας σου χωρίζεις από όλους. Διότι, παρόμοια, ούτε ή άκνηρία οδηγεί πονηρά, ούτε ή άπακτη κτητικότητα φέρνει σε κοινωνία. "Όπου μέν είναι διαφάνεια ή άσέβεια, πρέπει να προτιμήμε καλύτερα τή φωτιά και τό μαχαίρι και τις χριστιμες περιστάσεις και τά χέρια τών τυράνων και όλα μαζί τά παρεμφερή, από τό να μετέχουμε στο άμαστωλό προξύμι και να συμπωνήμε μ' αυτούς που νοσούν στην πίστη. Ίίνοτα άπ' όλα δεν πρέπει να φοβήμαστε τόσα, όσο τό να φοβήμαστε κάτι πιο πολύ από τό Θεό, και γι' αυτό να προδοήουμε, ήμείς που ύπηρετούμε τήν αλήθεια, τις ύποσχέσεις μας για διαφύλαξη τής πίστewς και τής αλήθειας. "Όπου όμως αυτό που προξενεί λύπη είναι μιά άπληή ύποψία ή ένας φόβος άξεδιάλυτος, σ' αυτή τήν περίπτωση είναι προτιμότερη ή ύπομονή από τήν ταχύτητα, και ή συγκατάδραση από τή σκληρότητα και πολύ καλύτερο και ωφέλιμότερο τό να παραμείνουμε στο κοινό σώμα τής Έκκλησίας και να αλληλοσυκοφανήμαστε σάν μέλη, ό ένας του άλλου, παρά να διατάξουμε μέ έντολές, σάν τυράννοι και όχι σάν άδελφοί, τή διάρθωση τών άλλων, έχοντάς τους από προηγούμενος καταδικάσει μέ τήν άπομάκρυνση και έχοντάς τραυματίσει μέ τό χωρισμό τή δική μας αξιοπιστία (Πρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 21, 34).¹

Είναι προτιμότερος ό άξέπεινος πόλεμος, από τήν ειρήνη που μιάς χωρίζει από τό Θεό. Για τό λόγο αυτό, τό "Άγιο Πνεύμα όπλίζει τον πρῶο ώστε να γίνει μαχητής (σό πρῶδς έστω μαχητής». Ίωήλ δ' 11), διότι αυτός πραγματι-

κά γνωρίζει να πολεμά σωστά (Πρηνόριος Θεολόγος, BEH 58, 274, 7)¹.

Χίλιες φορές είναι καλύτερη ή διάσταση που γίνεται για λόγους ευσθεσίας, από την ήμνοια, όταν αυτή συνδέεται με πάθη (Πρηνόριος Θεολόγος, BEH 59, 17, 5)¹.

Υπόχει και πόλεμος θειότης, και ειρήνη φοβερότερη από κάθε δειδιόλακτη μάχη. Τέτοια ειρήνη είναι π.χ. εκείνη που υπαινίσσεται τό: «έγνοιασα βρασιμὸ ψυχῆς για τοὺς παρὰνομοὺς και δυσεθεῖς, βλέποντας την ειρήνη και την εὐημερία των ἀμαρτωλῶν αὐτῶν» (Ψαλμ. 66' 3). Διότι και οί ληστές συμμαχοῦν μεταξύ τους και ἐξορκίζονται ἐναντίον ἐκείνων που δὲν δάδωσαν αὐτά. **Και οί λυκοί συνέρχονται αὐ ἀγέλη, όταν θέλουν να κατασπαράξουν.** Και ὁ μοιχὸς ἐρίσκειται αὐ ειρήνη μὲ αὐτήν που μοιχεύει, ὅπως κι ὁ πόρνος μὲ τὴ φιλενόα του. Μὴ νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἡ ειρήνη εἶναι παντοῦ καλὸ πράγμα, διότι πολλὰς φορές εἶναι χειρότερη ἀπὸ κάθε πόλεμο. Ὅποιος για παράδειγμα ἔχει ειρηνικές σχέσεις μὲ ἐκείνους που ἀρπίζουν ἐνάντια στη θεία Πράξια, και συμπιδάξεται μὲ τοὺς ἀχρείους που καιροφυλάχτουν και διαφθείρουν τὰ χηριστὰ ἦθη, αὐτὸς στην πραγματικότητα ἐρίσκειται πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν περιτομή της ειρήνης. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔλεγε και ὁ Ἄρ. Παῦλος: « Ἄ ν εἶναι δυνατὸν, μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους να ειργεύεστε, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτῶν » (Ρωμ. 16' 18). Διότι ἤξερε πολὺ καλὰ, ὅτι μερικές φορές δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸ (Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, PG 78, 1088 C)¹.

«Μὴ νομίζετε ὅτι ἦρθα να φέρω ειρήνη στη γῆ. Δὲν ἦρθα να φέρω ειρήνη ἀλλὰ μαχαίρα» (Ματθ. 1' 34). Ἐνας καλὸς πόλεμος παρεμύθηθη για να διακλύει μιὰ κακή ειρήνη (Τερώνυμος, SC 242, 207)¹.

«Δὲν ἦρθα να φέρω ειρήνη ἀλλὰ μαχαίρα» (Ματθ. 1' 34) λέει ὁ Χριστός. Τότε πὼς παρεγγέλλει στους Μαθητές, όταν μπαίνουν στὰ στίτια, να εὐχονται: « Ἄς ἔλθει ειρήνη στὸ στίτι αὐτό; » (Ματθ. 1' 12). Και πὼς οί ἀγγελοὶ ἐθαλάσαν: « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶν και ἐπὶ γῆς ειρήνη; » (Λουκ. 6' 14). Πὼς, ἀκόμα, ὄλοι οί προφήτες εὐαγγελίζοντοσαν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; * Διότι πραγματικὴ ειρήνη βασιλεύει, όταν τὸ ἄρρωστο πηῆμα ἀποκόπτεται, όταν τὸ κομμάτι, που προκαλεῖ διχόνοιας, ἀποχωρίζεται. Μόνον εἶται ἦταν δυνατὸν να συμπρωλυθεῖ ὁ οὐρανὸς μὲ τὴν γῆ. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο και ὁ γιατὸς θεραπεύει τὸ ὑπόλοιπο σώμα, όταν δηλαδὴ ἀφαιρέσει τὸ ἀνάτο τμηῆμα. **Και ὁ σπαρτηγὸς παρόμοια πράττει, όταν διαχωρίσει αὐτοὺς που συνασπίζονται μὲ κακὸ σκοπὸ.** Τὸ ἴδιο συνέβη και στὸν Πύργο της Βαβέλ (Γεν. κερ. 11). Τὴν ἐπιδαδὴν ειρήνην κατέλυσε ἡ ἀφείλιμη διαφωνία και γεννήθηκε ἔται πραγματικὴ ειρήνη. Τὴν ἴδια τακτικὴ ἀκολούθησε και ὁ Παῦλος και διαίρεσε τοὺς Φαρισσαίους και τοὺς Διδασκάλους, που εἶχαν συμμαχήσει ἐναντίον του (Πράξ. κερ. κ' 1). Στὴν περίπτωση, τέλος, του Νάσουθαι (1' Βασ. κερ. ληξ) ἡ συμφωνία μεταξύ του Ἀχάα και της Τεζάδεα κατέληξε να εἶναι χειρότερη ἀπὸ κάθε πόλεμο. Δὲν εἶναι λοιπὸν παντοῦ καλὸ πρᾶγμα ἡ ήμνοια, διότι και οί ληστές συμπωνοῦν μεταξύ τους. Ὁ πόλεμος βέβαια δὲν εἶναι πρόθεση τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ συνέπεια της κακής γνώμης των ἀθροῦτων. Διότι αὐτὸς ἤθελε να ὀμνοοῦν ὄλοι στὸ θέμα της εὐδελ-

* Βλ. π.χ.: «Θὰ διασπείρει στίς μέρες τοῦ Μεσοῖα δικαιοσύνην και μεγάλην ειρήνην» (Ψαλμ. 84' 7), «Ἡ ειρήνη, τὴν ὄμοια θὰ φέρει, δὲ θὰ ἔχει τέλος» (1' Ηο. 9' 7) και «Θὰ καλίστηρῶν γ' αὐτοὺς ἔνα ειρηνικὸ πυρὸ (= θὰ ἀποστειλῶ τὸ Χριστό, και θὰ φέρει ειρήνη)» (1' Ιεζ. 39' 29).

θείας, επειδή όμως έχεινοι διχογνωμοῦν, εμφανίζεται ὁ πό-
λεμος. Δὲν τὸ λέει ὁμοῦς ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Δὲν ἦρθα νὰ φέρω
εἰρήνην», θέλοντας ἔτσι νὰ προετοιμάσει τοὺς Μαθητῆς γι' αὐ-
τὰ ποὺ θὰ συγαντούσαν. Μὴ νομίζετε, ἀν νὰ τοὺς λέει, ὅτι
ἔσεis εἴστε αἴτιοι τῆς διχόνοιας. "Ὅχι! Ἐγὼ τὰ προκαλῶ
αὐτὰ, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔχουν μοχθήρη δάθεση. Μὴν τὰ χάσετε,
λοιπὸν, ὅταν συγαντήσετε καταστάσεις κατατρηγιοῦ καὶ διω-
γμῶν. Γι' αὐτὸ ἦρθα γιὰ νὰ προσεγγίσω διχόνοια. Αὐτὸ θέ-
λω. Μὴν παραχθεῖτε, ἐπιμένως, ὅταν δεῖτε τὴ γῆ νὰ ἔχει
πολλὰς ἐστῖες τέτοιων πολέμων, καὶ αὐς περᾶσει ἀπὸ τὸ νοῦ
ἢ ἰδέα ὅτι πρόκειται νὰ καταστραφεί. Μόνο ὅταν ἀποκοπεί
τὸ χειρότερο κομμάτι, τότε ἐνώνεται ὁ οὐρανὸς μετ' τὸ καλῶ-
τερο. "Ὅλα, λοιπὸν, αὐτὰ τὰ λέγει προαλείφοντάς τους γιὰ
τὴν κακογνωμία των ἄλλων. Καὶ δὲ συμπλήρωσε ἀπλᾶ, «Πό-
λεμος, ἀλλὰ «Μαγαρί» ποὺ εἶναι ἀκόμα πρὸ βαρῦ. Μὴν ἀπο-
χεῖς ὁμοῦς, ποὺ αὐτὰ λέγονται πρὸ ἀπότοια καὶ μετ' αὐστρηῆς
λέξεis. Μάλας ἔτσι, διότι ἦθελε νὰ γυμνάσει τὴν ἀκοή τους
μετ' τὴ σκληρότητα των λέξεων, γιὰ νὰ μὴν τὰ ἐγκαταλείψουν
ὅλα στῖς δυσκόλες περιστάσεις, ποὺ θὰ συγαντούσαν ἀργότε-
ρα. Γιὰ νὰ μὴν πεῖ κάποιος, ὅτι ἔπεισε τοὺς Μαθητῆς κολα-
κεύοντάς τους καὶ ἀποκρύπτοντάς τις δυσχέρειas, γι' αὐτὸ
ἔχρημάζει καὶ τις δυσκόλες ἀπότοια καὶ δυσδάστακα. Διότι
εἶναι καλύτερα νὰ θλιπείτε τὴ γαλήνη στα πρόδιατα, παρὰ
ὅτις λέξεis. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ, δὲν ἀρκέστηκε μόνο σ' αὐτὰ, ἀλ-
λὰ ἀποκαλύπτοντάς καὶ τὴ μορφή τοῦ πολέμου τούτου, τὸν ἐμ-
φανίζει χειρότερο καὶ ἀπὸ ἐμφύλιο, καὶ λέει: «Ἦρθα γιὰ νὰ
χωρίσω τὸν (πιστὸ) ἀθροῦπο ἀπὸ τὸν (ἀπιστο καὶ πωρωμένο)
πατέρα του, καὶ τὴ θυγατέρα ἀπὸ τὴ μητέρα της, καὶ τὴ νύφη
ἀπὸ τὴν πεθερά της» (Ματθ. ι' 35). Διότι ὅχι μόνο οἱ φίλοι,
ὄχι μόνο οἱ συμπολίτες, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς θὰ σταθῶν ἀν-

τιμέτωποι, καὶ ἡ ἀθροῦπότητα θὰ χωριστεῖ στα δύο. Καὶ ὁ
πόλεμος αὐτὸς δὲ γίνεται ἀπλῶς μετ' τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ μετ'
τοὺς πρὸ ἀγαπητοὺς ἀπ' αὐτοὺς καὶ μ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔ-
χουμε πρὸ πολλῶ ἀνάγκη.

Αὐτὸ ἀκριβῶς δείχνει καὶ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ,
διότι μολογῶτι ἀκούσαν οἱ Μαθητῆς γιὰ τις δυσκολίες, ἐν-
στερνίζόντους καὶ οἱ ἴδιοι τὰ λόγια Του, καὶ ἐπίθεον καὶ
ἄλλους νὰ τὰ ἀπαξίονται. Βέβαια, γιὰ τὴ δύναμια, δὲν εἶ-
ναι αἴτιος Αὐτός, ἀλλὰ ἡ πονηρία των ἀθροῦπων. "Ὅμοῦς
λέει ὅτι τὴν προκαλεῖ ὁ ἴδιος, διότι αὐτὸς ὁ τρόπος συνη-
θίζεται στὴ Πραφή. Πραγματικὰ ἀναφέρει ἄλλοις ἢ Πραφή:
«Ἔδωσε σ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὀφθαλμοὺς, ποὺ δὲν τοὺς ὄρηθον
νὰ ἴδων» (Ρωμ. ια' 8). Παράμοια μιλάει καὶ ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν
ταράζονται, ὅταν θὰ κακολογῶνται καὶ θὰ ὑβρίζονται, ἀπεῖ
θὰ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὰ λόγια αὐτὰ. "Αν τώρα μερικοὶ
θεωροῦν ἀνάγκη, ὅσα ἀπορῶν τὴ διχόνοια, ἀς θυμηθῶν κά-
ποια παλὰ γὰ ἱστορία, ποὺ συνέθη στοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ
ποὺ δείχνει πραγματικὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη συγγενική
μετ' τὴν Καινή καὶ ὅτι Αὐτὸς ποὺ μιλάει ἐδῶ (στὴν Καινή) εἶ-
ναι ὁ ἴδιος μ' ἐκεῖνον, ποὺ ἔδωσε καὶ τὴν Παλαιὰ. Ἐπέ-
τρεψε λοιπὸν κάποτε στοὺς Ἰουδαίους τὴν φαινομενικὴ ὀργή,
καὶ ἔτσι μερικοὶ σκότωσαν τοὺς συμπατριῶτες τους. Αὐτὸ
συνέθη καὶ ὅταν ἐφταῖξαν καὶ λάτρεψαν τὸ Χρυσὸ Μοσχάρι
(Ἐξῆδ. γδ' 27-28) καὶ ὅταν ἔλαδαν μέρος στῖς εἰδωλολα-
τρικὰς τελετὰς τοῦ Βεελφεγῶρ (Ἀριθ. κε' 4-9). Πῶς εἶναι
τῶρα ἐκείνοι ποὺ λέει ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Π. Δ. εἶναι κακός,
ἔνῳ ὁ Θεὸς τῆς Κ. Δ. εἶναι καλός; (Ἐνας καὶ μάλιστα ἀμε-
τάδρατος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ των δύο)! Νὰ ποὺ καὶ ὁ Θεὸς
τῆς Κ. Δ. (ὅπως θέλουν νὰ τὸν διαχωρίζον) πλῆμμύρισε
τὴν οἰκουμένην μετ' συγγενικὰ αἵματα. Πρέπει ὁμοῦς νὰ τονί-

λος στις Έκκλησιές, όταν λέγει: «**Ἄς πλεονάσει σὲ σὰς ἡ χάρη και ἡ εἰρήνη**» (Α' Πέτρ. α' 2) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 54, 1)».

«**Ζήτησε τὴν εἰρήνην και επιδιώξέ τὴν**» (Ψαλμ. λγ' 15). Ἀυτὴν ἐγνωσε ὁ Κύριος, όταν ἔλεγε: «**Σὺς ἀφίνο εἰρήνη. Τὴ δική μου ἀληθινὴ εἰρήνη σὰς δίνω. Δὲν σὰς παρέχω ἐγὼ εἰρήνη σὰν αὐτὴ ποὺ δίνει ὁ κόσμος**» (Ἰω. ιδ' 27). Ἀναζήτησε λοιπὸν τὴν εἰρήνην τοῦ Κυρίου και προσπάθησε νὰ τὴν ἀπολαύσει. Κι αὐτὸ δὲ θὰ τὸ κατορθώσει, παρὰ πρὸ χρωρῶνας πρὸς τὸ σκοπὸ σου, δηλαδὴ τὸ θραβεῖο ποὺ ὑπόκειται ἢ πρόσκληση στὸν οὐρανὸ» (Φιλιπ. γ' 14). Διότι ἐκεῖ τὶς **σαρκινὲς ἐπιθυμίες**, βρισκόμαστε στὸν ἴδιο ζυγὸ μ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ταράζουν. Ζήτησε λοιπὸν τὴν εἰρήνη, τὴν ἐξαφάνιση τῶν θορύβων τῆς κοσμικῆς ζωῆς. Ἀπόκτησε **καλῶνιμένο** νοῦ και **ψαχή** κι ἀκέραια κατὰστασιν τῆς ψυχῆς, ἔτσι ποὺ οὔτε ἀπὸ τὰ πάθη νὰ ταρακουνιέται, οὔτε νὰ κινδυνεύει νὰ παρασυρθεῖ σὲ παραδοχὴ λάθος ἀντιλήψεων ποὺ φεῖλονται στὴν ἐλευστικότητά τους. Ἔτσι θὰ ἔχεις φρουρὸ στὴν καρδιά σου τὴν **εἰρήνην τοῦ Θεοῦ**, τὴν ὁποία «**δὲν μπορεῖ νὰ κατανοήσει κανένας νοῦς**» (Φιλιπ. δ' 7). Ἐκεῖνος ποὺ ζητᾷ τὴν εἰρήνη, τὸ Χριστὸ ζητᾷ, διότι Αὐτὸς «**εἶναι ἡ εἰρήνη**» (Ἐφεσ. 6' 14). «**Αὐτὸς δημιουργήσε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους και τοὺς ἔθνικους ἕνα νέο ἄνθρωπο και ἔφερε ἔτσι εἰρήνην**» (Ἐφεσ. 6' 15). «**Αὐτὸς εἰρηνοποίησε μὲ τὸ αἷμα τῆς σταυρικῆς Του θυσίας εἴτε τοὺς ἀγγέλους μὲ ὅλους μας, εἴτε τοὺς ἀνθρώπους μετα-εἰ τους και μὲ τὸ Θεὸ**» (Κολ. α' 20) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 87, 3)».

Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἐπιθυμεῖ νὰ καταπαύσων οἱ πόλεμοι και οἱ μάχες και οἱ ταραχές, και γι' αὐτὸ προτρέπει τοὺς

κληρικούς νὰ προσεύχονται γιὰ τοὺς ἡγεμόνες και τοὺς ἀρχόντες (πρβλ. Α' Τιμ. 6' 2). Αὐτὸ δέβαιο πρέπει πολὺ περισσότερο νὰ τὸ τηροῦν οἱ λαϊκοί. Ὑπόσχουν τρία εἶδη πολέμων και εἶναι φοβερά. Ἔνας εἶναι ὁ **καυλὸς πόλεμος**, όταν οἱ στρατιωτικὲς μας πολεροῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Δεύτερος, όταν, ἐνῶ ἐπικατεῖ ἐξωτερικὴ εἰρήνη, ἐμεῖς πολεροῦμε μετὰξὺ μας. Καὶ τρίτος, όταν ὁ καθένας πολεροῖ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὸς ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ φοβερότερος. Διότι ὁ πόλεμος τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς βλάψει σὲ πράγματα οὐσίας. Γίνονται δέβαιο σφαγὲς και σκοτωμοί, ἀλλὰ δὲ βλάπτει ἀναπόφευκτα τὴν **ψυχή**. Οὔτε ὅμως κι ὁ δεύτερος πόλεμος μπορεῖ νὰ μᾶς ζημιώσει σὲ τίποτα, ἀν ἑμεῖς δὲ θέλουμε. Διότι ἀκόμα κι όταν οἱ ἄλλοι μᾶς πολεροῦν, ἐμεῖς ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ εἴμαστε **εἰρηνικοί**. Ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης Δαβίδ: «**Μὲ συνοφανατοῦσαν, ἀντὶ νὰ μὲ ἀγαποῦν, ἐγὼ ὅμως προσευχόμενος γι' αὐτοὺς**» (Ψαλμ. ρη' 4). κι ἀκόμα: «**Ἦμουν εἰρηνικὸς μ' αὐτοὺς ποὺ μισοῦν τὴν εἰρήνη και όταν συνομιλοῦσα μ' αὐτοὺς μὲ πολεροῦσαν χωρὶς λόγο**» (Ψαλμ. ριθ' 7). Ἀπὸ τὸν τρίτο ὅμως πόλεμο δὲν μπορεῖς νὰ ξεφύγεις χωρὶς ἀπώλειες. Διότι όταν μάχεται τὸ σῶμα τὴν ψυχή, και ὑποδαυλίζει φοβερὲς ἐπιθυμίες, και ὁπλίζει τὶς σαρκινὲς ἡρώες, τὴν **ἀρετή** και τὸ **φρόνο**, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμμετάσχομε στὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός, ἀν δὲν πάψει ὁ πόλεμος αὐτός, ἀλλὰ ἀναγκαστικά ἐκεῖνος, ποὺ δὲν καταστέλλει τὴν ταραχὴ αὐτή, θὰ πέσει και θὰ δεχθεῖ τραύματα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸ θάνατο, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν κόλαση. Πρέπει λοιπὸν κάθε μέρα νὰ μεριμνοῦμε και νὰ φροντίζουμε πολὺ, ὥστε οὔτε νὰ φουρνῶμε μέσα μας αὐτὸς ὁ πόλεμος, οὔτε, όταν ἐμφανιστεῖ, νὰ παραμάνει, ἀλλὰ νὰ καταστέλλεται και νὰ ἡσυχάζει. Διότι τί τὸ ὄφελος, ἡ μὲν οἴκου-

Σελίδα

μένη να απολαμβάνει δαθεία ειρήνη, κι εκείνη ακριβώς την περίοδο ἐπὶ ὁ ἴδιος νὰ πολεμᾷς τὸν ἑαυτὸ σου: Τὴν ειρήνη αὐτὴ λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχουμε. Καὶ ὅταν τὴν ἔχουμε, τίποτα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς θλάψει. Σ' αὐτὴ θέαμα τὴν ειρήνην συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ειρήνη. Γι' αὐτὸ ὁ Ἄπ. Παῦλος λέγει (αιτιολογώντας τὴν προτροπὴν γιὰ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων, ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή): «Γιὰ νὰ ζοῦμε εἰρηνικῶς καὶ ἡσυχῶς» (Α' Τιμ. β' 2) (Γω. Χρυσόστομος, PG 62, 533).

• «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9). Εἰρηνοποιοὺς εἶναι αὐτοὺς ποὺ παρέχει τὴν ειρήνην στὸν ἄλλο. Δὲ θὰ μπορῶσε δέδια κάποιος νὰ δώσει στὸν ἄλλο κάτι ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς θέλει νὰ εἰσαί πρώτα ἐσὺ γεμάτος ἀπὸ τὴς εὐεργεσίας τῆς ειρήνης καὶ κατόπιν νὰ τὴς σκορπίσεις σ' ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Ἐὰς δοῦμε ὁμῶς καταρχὴν τί εἶναι ειρήνη. Τί ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴν σχέση πρὸς τοὺς συναθρώπους μας; Καὶ τί θεωρεῖται ἀντίθετο πρὸς τὴν ἀγάπην; Τὸ μίσος, ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ μνησικακία, ἡ ὑποκρισία, οἱ πολεμικὲς καταστροφές. Βλέπεις ἀπὸ πόσες καὶ ποιῆς ἀρρώστειες μᾶς θεραπεύει αὐτὸ ποὺ ἐκφράζεται μὲ μία λέξη, δηλ. ἡ ειρήνη; Αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἀντιπαραταχθεῖ μόνη τῆς ἐξίσου καλὰ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κακά, καὶ μὲ τὴν παρουσία τῆς νὰ τὸ ἀφανίσει. Διότι ὅπως, ὅταν κυριαρχήσει ἡ υἰεία, ἐξαφανίζεται ἡ ἀσθένεια, καὶ ὅταν ἐμφανισθεῖ τὸ φῶς, δὲν παραμένει τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ ὅταν ἀνατείλει ἡ ειρήνη, διαλύονται ὅλα τὰ πάθη ποὺ σπέρνει ὁ ἐχθρὸς (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 A).

Ἐὰν ἀποκαλεῖται «παιδὶ τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. ε' 9) αὐτὸς ποὺ εἰρηνοποιεῖ ἀπλῶς, πόσο πῶς ταπεινωσθὴν δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ προσωπικὴ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐπιπλέον δένει τοὺς ἀγρω-

ποὺς μεταξὺ τοὺς με φίλια. Ἐὰν ὀνομάζεται παιδὶ τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ συμβιβάζει μόνον, φαντάζεστε τί ἀεὶα ἀποκτᾷ ἐκεῖνος ποὺ συνδέει κίολας μὲ δεσιμὸς φιλίας αὐτοὺς ποὺ ἦδη ἔχουν συμβιβαστεῖ; Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ «ἐπάγγελμά» μας, τὸ νὰ συμφιλιώσουμε δηλαδή μεταξὺ τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐκεῖνους ποὺ δὲν εἶναι μὲν ἐχθροί, ἀλλὰ οὔτε καὶ φίλοι, κι αὐτοὺς δὲς τοὺς φιλιώσουμε, καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἐμᾶς τοὺς ἴδιους μὲ τοὺς ἐαυτοὺς μας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲ γίνεται πιστευτὸς, ὅταν προσπαθεῖ νὰ συμβιβᾷσει τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος ποὺ διαταρεῖ ἐχθρα στὸ δικό του σπῆτι καὶ θρίσκαται σὲ διαμάχη μὲ τὴν σύζυγό του, ἀλλὰ τοῦ λένε: «Γιατρέ, θεράπευσε τὸν ἑαυτὸ σου» (Λουκ. δ' 23), ἔτσι συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἐχθρας μὲ τὸν ἑαυτὸ μας. Τί εἶναι ὁμῶς αὐτὴ ἡ ἐχθρα; Εἶναι ἡ ἐχθρα τῆς ψυχῆς πρὸς τὴς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, ἡ ἐχθρα τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετή. Αὐτὴ τὴν ἐχθρα δὲς ἐξαφανίσουμε, αὐτὸ τὸν πόλεμο δὲς καταργήσουμε, ὅποτε θὰ μπορέσουμε νὰ μιλήσουμε στοὺς ἄλλους θαρρετὰ καὶ ἔχοντας ειρήνη, χωρὶς νὰ μᾶς κατηγορεῖ ἡ συνείδησή μας. Διαρκῶς πολεμᾷ μέσα μας ὁ θυμὸς τὴν πραότητα, ἡ φιλοχρηματοῖα τὴν περιφρόνηση τῶν χρημάτων, ὁ φθόνος τὴν καλὴ καρδίαν. Ἐὰς καταπαύσουμε αὐτὸ τὸν πόλεμο, δὲς ἀρετὴς ἀρετῆς, δὲς εἰρηνεύσουμε τὴν πόλιν μας, δηλαδή τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμο (Γω. Χρυσόστομος, PG 60, 266).

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί» (Ματθ. ε' 9), δηλαδή αὐτοὶ ποὺ κάθουν νὰ δασιλεύσει ἡ ειρήνη πρώτα μέσα στὴν καρδίαν τους καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφοὺς ποὺ θρίσκονται σὲ διχόνοια. Διότι τί ὠφελεῖ νὰ ἐπιτυγχάνεις τὴν ειρήνην ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους καὶ στὴν καρδίαν σου μέσα νὰ μαιίνεται ὁ πόλεμος τῶν παθῶν; (Γερώνυμος, SC 242, 107).

— Ἐπειδὴ ἔχει γραφτεῖ «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ» (Ματθ. ε' 9), διερωτῶμαι ἂν εἶναι ὠφέλιμο νὰ φροντίζουμε γιὰ τὴν εἰρήνη ἔλων.

— Εἶναι ὠφελιμότερο νὰ εἰρηνεύει κάποιος τὴν καρδιά του. Αὐτὸ ἀφορᾷ τὸν καθένα καὶ εὐτυχισμένος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὸ πράττει. Ἡ εἰρήνευση ὅμως ὅσων βρίσκονται σὲ διαμάχες, δὲν εἶναι ἔργο τοῦ καθενός, ἀλλὰ ἐκεῖνων ποὺ μποροῦν νὰ τὸ ἐπιτύχουν χωρὶς βλάβη τοῦ ἑωτέρου τους (Βίβλος Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, ἐρωτ. χον').

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ λανθασμένη ἀντίληψη πολλῶν ὅτι κάθε εἰρήνη εἶναι καλή, ἢ ὅτι κάθε διάσταση εἶναι κακή, ἢ ἀκόμη ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ὀργίζονται, οἱ Πατέρες φωτισμένοι ἀπὸ τὸ «Ἅγιο Πνεῦμα κάνουν σωτήριους διαχωρισμοὺς καὶ δέχονται ὅτι ἐπιθυμητὴ καὶ ἐπιδικωκόμενη εἰρήνη πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀρετὴ. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν τὰ στοιχεία αὐτά, εἶτε σὲ ἀτομικὸ εἶτε σὲ γενικότερο ἐπίπεδο, ἐπιβάλλεται καὶ ἡ διάσταση καὶ ἡ δίκαιη ὀργή, χωρὶς ἐχθρότητα ὅμως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ πόλεμο μόνο τῶν λανθασμένων ἀντιλήψεων τους. Ὅστε ἡ διαφωνία σὲ θέματα τακτικῆς ἀποτελεῖ πάντοτε ἀμάχημα γιὰ τοὺς Χριστιανούς.

Μὴ νομῖσαι κανεὶς ὅτι προτείνω νὰ ἀγαπᾶμε κάθε εἰρήνη. Διότι ὅπως γνωρίζω ἄριστη διχόνοια, ἔτσι γνωρίζω καὶ βλαβερότατη ὁμόνοια. Ὅταν μιλάω γιὰ εἰρήνη, ἐννοῶ τὴ σωστή, καὶ αὐτὴ ποὺ κατατείνει σὲ καλὸ σκοπὸ, καὶ μᾶς

ἐνώνει μὲ τὸ Θεό. Ἄν τώρα πρέπει νὰ μιλήσω μὲ λίγα λόγια γι' αὐτὸ τὸ θέμα, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ὠφέλιμο οὔτε τὸ ὀκνηρότερο ἀπ' ὅ,τι ἀρμύζει στὸ μέτρο, οὔτε τὸ ὀρμητικότερο. Ὅταν δηλαδὴ, ἢ γιὰ εὐκολία σου συμφωνεῖς μὲ ὄλους ἢ ἐξαιτίας τῆς ἀκαταστασίας σου χωρίζεσαι ἀπὸ ὄλους. Διότι, παρόμοια, οὔτε ἡ ὀκνηρία ὀδηγεῖ πουθενά, οὔτε ἡ ἄτακτη κινήτικότητα φέρνει σὲ κοινονία. Ὅπου μὲν εἶναι ὀλοφάνεργη ἢ ἀσέβεια, πρέπει νὰ προτιμοῦμε καλύτερα τὴ φωτιὰ καὶ τὸ μαχαίρι καὶ τὶς κρισιμὲς περιστάσεις καὶ τὰ χέρια τῶν τυράννων καὶ ὄλα μαζί τὰ παρεμφερῆ, ἀπὸ τὸ νὰ μετέχουμε στὸ ἀμαρτωλὸ προζύμι καὶ νὰ συμφωνοῦμε μ' αὐτοὺς ποὺ νοσοῦν στὴν πίστη. Τίποτα ἀπ' ὄλα δὲν πρέπει νὰ φοβόμαστε τόσο, ὅσο τὸ νὰ φοβοῦμαστε κάτι πῶς πολλὸ ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ γι' αὐτὸ νὰ προδίδουμε, ἐμεῖς ποὺ ὑπηρετοῦμε τὴν ἀλήθεια, τὶς ὑποσχέσεις μας γιὰ διαφύλαξη τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀλήθειας. Ὅπου ὅμως αὐτὸ ποὺ προσεγγεῖ λύπη εἶναι μὰ ἀπλῆ ὑποψία ἢ ἔνας φόβος ἀξεδιάλυτος, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση εἶναι προτιμότερη ἡ ὑπομονὴ ἀπὸ τὴν ταχύτητα, καὶ ἡ συγκρατᾶσα ἀπὸ τὴ σκληρότητα καὶ πολὺ καλύτερο καὶ ὠφελιμότερο τὸ νὰ παραμύνομε στὸ κοινὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀλληλοικοδομοῦμαστε σὺν μέλη, ὁ ἔνας τοῦ ἄλλου, παρὰ νὰ διατάζουμε μὲ ἐγτολές, σὺν τυράννοι καὶ ὄχι σὺν ἀδελφοί, τὴ διάρθρωση τῶν ἄλλων, ἔχοντας τους ἀπὸ προηγουμένως καταδικάσει μὲ τὴν ἀπομάκρυνση καὶ ἔχοντας τραυματίσει μὲ τὸ χωρισμὸ τὴ δική μας ἀξιοπιστία (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 21, 34).

Εἶναι προτιμότερος ὁ ἀξιέπαινος πόλεμος, ἀπὸ τὴν εἰρήνη ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸ Θεό. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ «Ἅγιο Πνεῦμα ὀπλίζει τὸν πρῶο ὥστε νὰ γίνεῖ μαχητῆς («ὁ πρῶος ἔστω μαχητῆς». Ἰωήλ δ' 11)», διότι αὐτὸς πραγματι-

κά γνωρίζει να πολεμά σωστά (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 58, 274, 7).

Χίλιες φορές είναι καλύτερη ή διάσταση που γίνεται για λόγους εισεθείας, από την όμνοια, όταν αυτή συνδέεται με πάθη (Γρηγόριος Θεολόγος, BEΠ 59, 17, 5).

Υπάρχει και πόλεμος θεμιτός, και ειρήνη φοβερότερη από κάθε αδιάλλακτη μάχη. Τέτοια ειρήνη είναι π.χ. εκείνη που υπαινίσσεται τό: «ένοιασα θρασυό ψυχής για τους παράνομους και δυσσεβείς, βλέποντας την ειρήνη και την ευημερία των άμαρτωλών αυτών» (Ψαλμ. σβ' 3). Διότι και οι ληστές συμμαχούν μεταξύ τους και εξοπλίζονται έναντιόν εκείνων που δεν δλάρουν σε τίποτα. Και οι λύκοι συνέρχονται σε αγέλη, όταν θέλουν να κατασπαράξουν. Και ό μοιχός δρσκαεται σε ειρήνη μ' ατήν που μοιχεύει, όπως κι ό πόρνος με τή φιλενάδα του. Μή νομίζεις λοιπόν ότι ή ειρήνη είναι παντού καλό πράγμα, διότι πολλές φορές είναι χειρότερη από κάθε πόλεμο. Όποιος για παράδειγμα έχει ειρήνηκές σχέσεις μ' εκείνους που άφρίζουν ενάντια στη θεία Πρόνοια, και συμβιβάζεται με τους άχρείους που καιροφυλαχτούν και διαφθείρουν τή χρηστά ήθη, αυτός στην πραγματικότητα δρσκαεται πολύ μακριά από την περιοχή τής ειρήνης. Για τους λόγους αυτούς έλεγε και ό Άπ. Παύλος: «Α ν είναι δυνατόν, με όλους τους άθρρώπους να ειρηνεύετε, όσο εξεφρτάται από σάς» (Ρωμ. ιβ' 18). Διότι ήξερε πολύ καλά, ότι μερικές φορές δεν είναι δυνατόν αυτό (Τσιδωρος Πηλουσιώτης, PG 78, 1088 C).

«Μή νομίζετε ότι ήρθα να φέρω ειρήνη στη γή· δεν ήρθα να φέρω ειρήνη αλλά μαχαίρι» (Ματθ. ι' 34). Ένας καλός πόλεμος περιεβλήθηκε για να διακόψει μια κακή ειρήνη (Γερώνυμος, SC 242, 207).

«Δέν ήρθα να φέρω ειρήνη αλλά μαχαίρι» (Ματθ. ι' 34) λέει ό Χριστός. Τότε πώς παραγγέλλει στους Μαθητές, όταν μπαίνουν στα σπίτια, να εύχονται: «Ας έλθει ειρήνη στο σπίτι αυτόν; (Ματθ. ι' 12). Και πώς οι άγγελιοι έψαλλαν: «Δόξα εν ύψίστοις Θεώ και επί γής ειρήνη»; (Λουκ. 6' 14). Πώς, ακόμα, όλοι οι προφήτες ευαγγελιζόντουσαν αυτό τό πράγμα;* Διότι πραγματική ειρήνη βασιλεύει, όταν τό άρρωστο τμήμα αποκόπτεται, όταν τό κομμάτι, που προκαλεί διχόνοιας, αποχωρίζεται. Μόνο έτσι ήταν δυνατόν να συμφιλωθει ό ούρανός με τήν γή. Με τόν ίδιο τρόπο και ό κτιστός θεραπεύει τό υπόλοιπο σώμα, όταν δηλαδή αφαιρέσει τό άνωτο τμήμα. Και ό στρατηγός, παράμοια πράττει, όταν διαχωρίσει αυτούς που συνασπίζονται με κακό σκοπό. Τό ίδιο συνέδη και στόν Πύργο τής Βαβέλ (Γεν. κεφ. ια'). Τήν έπιδλωθή ειρήνη κατέλυσε ή ώφέλιμη διαφωνία και γεννήθηκε έτσι πραγματική ειρήνη. Τήν ίδια τακτική άκολούθησε κι ό Παύλος και διαίρεσε τους Φαρισαίους και τους Σαδδουκαίους, που είχαν συμμαχήσει έναντιόν του (Πράξ. κεφ. κγ'). Στην περίπτωση, τέλος, τού Ναδουβαι (Γ' Βασ. κεφ. κ') ή συμφωνία μεταξύ τού Άχαάβ και τής Ίεζάβελ κατέληξε να είναι χειρότερη από κάθε πόλεμο. Δέν είναι λοιπόν παντού καλό πράγμα ή όμνοια, διότι και οι ληστές συμφωνούν μεταξύ τους. Ό πόλεμος δέβαια δέν είναι πρόθεση τού Χριστού, αλλά συνέπεια τής κακής γνώμης τών άθρρώπων. Διότι Αυτός ήθελε να όμοιοούν όλοι στο θέμα τής ευσέ-

* Βλ. π.χ.: «Θά δλαστήσει στις μέρες τού Μεσσία δικαιοσύνη και μεγάλη ειρήνη» (Ψαλμ. σα' 7), «Η ειρήνη, τήν όποία θά φέρει, δέ θά έχει τέλος» (Ίσα. θ' 7) και «Θά καλλιεργήσω γι' αυτός ένα ειρηνικό φυτό (= θά αποστειλω τό Χριστό, και θά φέρει ειρήνη)» (Ίεζ. λδ' 29).

θεας, επειδή όμως εκείνοι διχογνωμοῦν, ἐμφανίζεται ὁ πό-
λεμος. Δὲν τὸ λέει ὁμοῦς ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Δὲν ἦλθα νὰ φέρω
εἰρήνην», θέλοντας ἔτσι νὰ προσημαίνει τοὺς Μαθητῆς γι' αὐ-
τὰ ποὺ θὰ συναυτοῦσαν. Μὴ νομίσετε, σὴν νὰ τοὺς λέει, ὅτι
ἐσεῖς εἶστε αἴτιοι τῆς διχόνοιας. "Οχι! Ἐγὼ τὰ προκαλῶ
αὐτὰ, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔχουν μοχθηρὴ διάθεση. Μὴν τὰ χάσετε,
λοιπὸν, ὅταν συναντήσετε καταστάσεις κατατρεγμοῦ καὶ διω-
γμῶν. Γι' αὐτὸ ἦρθα γιὰ νὰ προσεγγίσω διχόνοια. Αὐτὸ θέ-
λω. Μὴν ταραχθεῖτε, ἐπιμένω, ὅταν δεῖτε τὴ γῆ νὰ ἔχει
πολλὰς ἐστίες τέτοιων πολέμων, καὶ σὰς περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ
ἡ ἰδέα ὅτι πρόκειται νὰ καταστραφεῖ. Μόνο ὅταν ἀποκοπῆ
τὸ χειρότερο κομμάτι, τότε ἐνώνεται ὁ οὐρανὸς μετὰ τὸ καλύ-
τερο. "Ολα, λοιπὸν, αὐτὰ τὰ λέγει προαλείφοντάς τους γιὰ
τὴν κακογνωμία τῶν ἔλλων. Καὶ δὲ συμπλήρωσε ἀπλᾶ, «Πό-
λεμο», ἀλλὰ «Μαχαίρει» ποὺ εἶναι ἀκόμα πιὸ βαρῦ. Μὴν ἀπο-
ρεῖς, ὁμοῦς, ποὺ αὐτὰ λέγονται πιὸ ἀπότερα καὶ μετὰ αὐστηρῆς
λέξεις. Μίλησε ἔτσι, διότι ἤθελε νὰ γυμνάσει τὴν ἀκοή τους
μετὰ τὴ σκληρότητα τῶν λέξεων, γιὰ νὰ μὴν τὰ ἐγκαταλείψου
διὰ σὺς δύσκολες περιστάσεις, ποὺ θὰ συναυτοῦσαν ἀργότε-
ρα. Γιὰ νὰ μὴν πεῖ κάποιος, ὅτι ἔπεισε τοὺς Μαθητῆς κολα-
κεύοντάς τους καὶ ἀποκρύπτοντάς τις δυσχέρειες, γι' αὐτὸ
ἐμφράζει καὶ τις δυσκολίες ἀπότερα καὶ δυσδιάστακτα. Διότι
εἶναι καλύτερα νὰ βλέπεις τὴ γαλήνη στὰ πρόφρατα, παρὰ
στὶς λέξεις. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ, δὲν ἀρκέστηκε μόνο σ' αὐτὰ, ἀλ-
λὰ ἀποκαλύπτοντας καὶ τὴ μορφή τοῦ πολέμου τούτου, τὸν ἐμ-
φανίζει χειρότερο καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον, καὶ λέει: «Ἦρθα γιὰ νὰ
χωρῶ τὸν (πιστὸ) ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν (ἄπιστο καὶ πωρωμένο)
πατέρα του, καὶ τὴ θυγατέρα ἀπὸ τὴ μητέρα της, καὶ τὴ νόφη
ἀπὸ τὴν πεθερά της» (Ματθ. ι' 35). Διότι ὅχι μόνο οἱ φίλοι,
ὄχι μόνο οἱ συμπολίτες, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς θὰ σταθοῦν ἀγ-

τιέτωποι, καὶ ἡ ἀνθρωπότητα θὰ χωριστεῖ στὰ δύο. Καὶ ὁ
πόλεμος αὐτὸς δὲ γίνεται ἀπλῶς μετὰ τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ μετὰ
τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς ἀπ' αὐτοὺς καὶ μ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ἐ-
χουμε πιὸ πολλὴ ἀνάγκη.

Αὐτὸ ἀκριβῶς δείχνει καὶ τὴ δύναμις τοῦ Χριστοῦ,
διότι μολοῦν ἀκούσαν οἱ Μαθητῆς γιὰ τὶς δυσκολίες, ἐν-
στερνίζοντουσαν καὶ οἱ ἴδιοι τὰ λόγια Του, καὶ ἔπειθαν καὶ
ἄλλους νὰ τὰ ἀπαξῶνται. Βέβαια, γιὰ τὴ διχόνοια, δὲν εἴ-
ναι αἴτιος Αὐτός, ἀλλὰ ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων. "Ομοῦς
λέει ὅτι τὴν προκαλεῖ ὁ ἴδιος, διότι αὐτὸς ὁ τρόπος συνη-
θίζεται στὴ Γραφή. Πραγματικὰ ἀναφέρει ἀλλοῦ ἡ Γραφή:
«Ἐδῶσε σ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὀφθαλμοὺς, ποὺ δὲν τοὺς ὄρατοῦν
νὰ δοῦν» (Ρωμ. ια' 8). Παρόμοια μιλάει ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν
παράξῶνται, ὅταν θὰ κακολογῶνται καὶ θὰ ὑβρίζονται, ἀφοῦ
θὰ ἔχουν συνειδητοποιήσει τὰ λόγια αὐτά. "Αν τώρα μερικοὶ
θεωροῦν αλλημᾶ, ὅσα ἀφοροῦν τὴ διχόνοια, ὡς θρηνητοῦν κά-
ποια παλιὰ ἱστορία, ποὺ συνέβη στὸς ἀρχαίους χρόνους καὶ
ποὺ δείχνει πραγματικὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη συγγενικῆ
μετὰ τὴν Καινὴ καὶ ὅτι Αὐτὸς ποὺ μιλά ἐδῶ (στὴν Καινὴ) εἴ-
ναι ὁ ἴδιος μ' Ἐκεῖνον, ποὺ ἔδωκε καὶ τὴν Παλαιὰ. Ἐπέ-
τρεψε λοιπὸν κάποτε στὸς Ἰουδαίους τὴν φαινομενικὴ ὀργή,
καὶ ἔτσι μερικοὶ σκότωσαν τοὺς συμπατριῶτες τους. Αὐτὸ
συνέβη καὶ ὅταν ἐφτυάζαν καὶ λάτρευαν τὸ Χρυσὸ Μοσχάρι
(Ἐξῆδ. λδ' 27-28) καὶ ὅταν ἔλασαν μέρος σὲς εἰδωλολα-
τρικῆς τελετῆς τοῦ Βεελεφεγῶρ (Ἀριθ. κε' 4-9). Ποῦ εἶναι
τώρα ἐκεῖνοι ποὺ λένε ὅτι ὁ Θεὸς τῆς Π.Δ. εἶναι κακός,
ἐνῶ ὁ Θεὸς τῆς Κ.Δ. εἶναι καλός; (Ἐνας καὶ μάλιστα ἀμε-
τάβλητος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ τῶν δύο). Νὰ ποὺ καὶ ὁ Θεὸς
τῆς Κ.Δ. (ὅπως θέλουν νὰ Τὸν διαχωρίζουν) πλημμύρισε
τὴν οἰκουμένη μετὰ συγγενικὰ αἵματα. Πρέπει ὁμοῦς νὰ τονί-